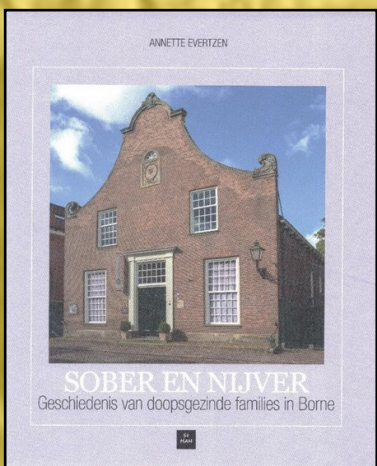

Jaargang 31 / 2021

Boorn & Boerschop

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 3

**IN TWENTE,
ALTIJD DICHTBIJ**

BENNIE **WILMINK**
autobedrijven

Almelo
Twentelaan 21
0546 - 850001

Hengelo
Höltersweg 49
074 - 2663363

Enschede
Westerval 16
053- 4304630

MITSUBISHI
MOTORS
Drive your Ambition

CITROËN

SUZUKI

Samenwerken aan resultaat.

Al meer dan 85 jaar zet Bouwonderneming Oude Wolbers toon op het gebied van **ontwikkelen**, **bouwen** en **beheren**. De juiste kennis, ervaring en een groot aanpassingsvermogen maken ons een zeer betrouwbare en flexibele partner. Onze strategie 'Samenwerken aan Resultaat' wordt door onze klanten al jaren beoordeeld met een gemiddelde dat boven de 8,5 ligt! En daar zijn we trots op!

www.oude-wolbers.nl

BOUW ONDERNEMING
OUDE WOLBERS
VASTGOEDPROJECTEN

Colofon**Bestuur van de Heemkundevereniging Borne**

Annemarie Haak (voorzitter), Bertie Velt-huis (secretaris), Frank Mars (penning-meester), Leo Bult, Harrie Rouhof, Frans Edelij en Erik Mijneer (leden)

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074 266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 20,- per jaar
Gezinslidmaatschap € 26,- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr.:
NL43RABO0145637409

Redactie Boorn & Boerschop

Hans Nijhof en Jurrie Haak

Redactieadres

Van Deinsteestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 2664392
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Omslag ontwerp

Jurrie Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres (per mail). De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen, inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 februari 2022

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, Museum Bussemakerhuis en de penningmeester van de vereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Scheerderij bij de fa. Spanjaard

Van de redactie.

In het decembernummer van 2019 schreven we op deze plek dat dit het laatste nummer zou zijn van mederedacteur Anja Tanke. Anja bleef gelukkig wel actief op de achtergrond als adviseur. Toen konden we niet voorzien dat we, slechts twee jaar later, een 'In Memoriam' voor haar zouden opnemen. Anja overleed op 25 augustus 2021. Ze werd 55 jaar.

Verder in dit nummer weer een gevarieerde verzameling van inzendingen van diverse schrijvers en de opstart van een nieuwe rubriek op initiatief van schrijver Leo Leurink met de wens om de Twentse taal te stimuleren en mede in leven te houden.

De maatregelen als gevolg van het virus zijn weer aangescherpt. De donkere dagen zijn hierdoor mogelijk wat intenser, maar hopelijk bezorgt deze Boorn en Boerschop u hierin enige afleiding.

Wij wensen u mooie feestdagen en een goede jaarwisseling.

Inhoud

Colofon	Redactie	1
Joseph Hes en zijn gezin	Annette Evertzen	2
Nieuws van het Bussemakerhuis	Redactie	4
De Kerstnacht van 1943	Bennie Nijhof	5
Saamhorigheid in de crisis van de jaren 30	Bertie Velthuis	6
In memoriam Anja Tanke	Redactie	13
Een zoektocht naar een gevonden flesje / Nostalgische dorpspomp	Martin Thiehatten	14
De ondergang van de Bornsche Courant	Henk Kraaijenbrink	16
Op zien Twents gezegd en geschreven	Leo Leurink	20
Zoonder	Johan Kwast	23
Circustraining	Zwier Kremer	24
Boekennieuws	Jan Deckwitz	26
Nog leverbare uitgaven	Bestuur	27

Joseph Hes en zijn gezin

Annette Evertzen

De laatste jaren van zijn leven werkte Jaap Grootenboer aan een boek waarin hij een hoofdstuk wilde wijden aan Joseph Hes, de rabbijn die voor en tijdens de oorlog in zijn huis woonde. Helaas heeft hij dit niet kunnen voltooien. Op grond van zijn aantekeningen kwam dit artikel tot stand.

Naar Borne

Joseph Hes wordt geboren in Amsterdam op 3 maart 1879 als zoon van de koopman Abraham Hes en zijn vrouw Sara Polak, het zijn orthodoxe Joden. Joseph volgt een opleiding aan het Nederlands Israëlitisch seminarium en wordt in 1906 rabbijn in Bocholt (een stad net over de grens in Duitsland, ten zuiden van Aalten). In Bocholt is hij voorganger, leraar en ritueel slachter. In deze plaats leert hij Jette Honij kennen. Ze trouwen en in 1908 wordt hun zoon Sally geboren, twee jaar later volgt dochter Bertha.

Als Nederlander had Joseph deze functie in Duitsland niet mogen krijgen en in 1912 wordt hij daarom ontslagen. Het gezin vertrekt naar Elburg, waar de tweeling Clara en Emma in 1919 ter wereld komt. Emma overlijdt acht dagen na haar geboorte.

In Elburg is Joseph rabbijn en lid van verschillende liefdadigheidsverenigingen. Na nog een kort verblijf in Onstwedde/Stadskanaal vertrekt het gezin in 1922 naar Borne. Ze nemen hun intrek in de rabbijnwoning, naast de Joodse school, het badhuis en de synagoge aan de Ennekerdijk. De woning is gebouwd in 1897.

De rabbijnwoning

Elke vrijdagavond, zaterdagmorgen en -middag leidt Joseph de diensten in de synagoge en hij regelt de bruiloften en begrafenissen. Hij is ritueel slachter bij de koosjere slagerij van Lievendag in Borne en Jacobs in Delden. Ook geeft hij Joodse les: Joodse kinderen gaan naar de openbare school, maar krijgen daarbovenop elke zondagmorgen en woensdagmiddag les in Joodse geschiedenis, lofzeggingen,

Joseph Hes, getekend door Ralph Prins

gebruiken en taal in de Joodse school. Joseph Hes is een goede leraar, maar wordt vaak gepest. Je kunt je veel permitteren bij een Joodse onderwijzer, meer dan bij een andere leraar; het is allemaal minder streng. Later worden de godsdienstlessen in de openbare school gegeven, op de uren dat de niet-Joodse kinderen ook godsdienstles krijgen. Joseph Hes is lid van het schoolbestuur van deze openbare school. Op woensdagmiddag geeft hij ook in Delden godsdienstles.

In het Joodse schoolgebouw worden de kerkenraadsvergaderingen gehouden, waarvan Joseph secretaris is. Het schoolgebouw dient verder voor leeravonden en ook de gezelligheidsvereniging maakt van de ruimte gebruik.

Joseph heeft een auto en gebruikt die als taxi. Met de taxi, het slachten en het geven van onderwijs verdient hij een inkomen. Daarnaast woont hij vrij en ontvangt hij een salaris van de Joodse gemeente.

Joseph Hes is een echte heer, een nette verschijning. Een stille en statige man, lang, recht en slank. Een geziene en sympathieke figuur. Zo wordt hij na de oorlog door inwoners van Borne herinnerd. Ook binnen de Joodse gemeenschap is hij erg geliefd; hij is een vertrouwensman. Ter gelegenheid van zijn komende 65e verjaardag wordt door de heer Lievenboom een eretitel voor hem aangevraagd; de chowei, voor bijzondere verdiensten. Hij wordt aangeprezen als een moreel hoogstaande persoon en een 'werkelijk intens gelovig en godsdienstig levende jood'. Het is dan al oorlog en hij krijgt de titel terwijl hij in kamp Westerbork verblijft.

De oorlogsjaren

In Borne zet Joseph Hes zich in voor de Duits-Joodse vluchtelingen die Duitsland ontvluchten na de machtsovername door Hitler. De Joodse gemeenschap van Borne wordt door de komst van de Duitse Joden met een vrij groot aantal families uitgebreid. Tijdens de oorlog moet ook de familie Hes zich onderwerpen aan alle maatregelen die de nazi's de Joden oplegden. Zo mogen ze op een gegeven moment na acht uur 's avonds niet meer naar buiten en geen bezoek ontvangen. Toch komt een buurvrouw - Anna Hulshoff-Lögters, bewoonster van het Bussemakerhuis - elke avond even stiekem achterom om te kijken of alles in orde is. Deze buurvrouw is Duitse. Zij zegt dikwijls: 'Ik schaam me voor al die

gruweldaden van de Nazi's, dat ik van Duitse afkomst ben – dat is niet meer mijn vaderland'. 'Wij hebben altijd van haar en haar familie veel goeds ondervonden', schrijft Clara Hes na de oorlog. Ook van andere Bornse bewoners ontvangt het gezin in de oorlogsjaren veel sympathie. 'We kregen aanbiedingen om onder te duiken, maar mijn vader wilde daarvan niets weten. Hij bleef bij zijn these, als orthodoxe Jood: 'Wanneer G'd mij wil beschermen, dan ook zo in een ander land', aldus Clara. Joseph Hes begeleidt zijn geloofsgenoten naar het station als ze gedepoteerd worden. Het gezin gaat zelf een andere weg, want hij heeft een Sperr, een vrijstelling van deportatie. De nazi's hopen dat hij de Joodse gemeenschap rustig kan houden. Als Overijssel Judenrein moet worden, krijgt het gezin Hes in april 1943 een oproep om naar Amsterdam te vertrekken, naar een Joods getto. Joseph neemt zijn boeken mee. Na twee maanden krijgt hij het bevel zich bij een kazerne te melden en de huissleutel mee te nemen. Joseph en Jette geven hieraan gehoor en worden op transport gesteld naar Westerbork en daarna naar Sobibor. Joseph Hes is 64 jaar als hij op 4 juni 1943 samen met zijn vrouw wordt vergast.

Zijn woning in Amsterdam wordt door de Duitsers leeggeroofd. In zijn woning in Borne verblijven na de oorlog vrouwen en kinderen uit NSB-gezinnen.

De trouwfoto van Sally en Anna, met links Clara en rechts Bertha Hes en Jaap van Gelder.

is vorig jaar teruggevonden door vroegere burens van Sally en aan een neef van hem gegeven.

In 1939 wordt dochter Mathilda geboren, genoemd naar Anna's moeder, die drie jaar na Anna's geboorte stierf.

Net als zijn vader in Borne is Sally zowel chazzan (voorzanger), rebbe (leraar) als sjouchet (ritueel slachter). En ook hij is secretaris van de kerkenraad. Tijdens de oorlog wordt Sally met zeven andere Joodse mannen uit Harlingen naar een werkkamp gebracht. Korte tijd later worden de achtergebleven

Foto boven: het echtpaar Hes

Foto rechts: Anna Rosa Hes - van Gelder met Mathilda

Sally, Bertha en Clara

Tijdens de oorlog woont alleen Clara nog thuis.

Sally is in de voetsporen van zijn vader getreden als voorganger en leraar. In 1938 wordt hij in Harlingen benoemd. Bij zijn installatie zijn zijn ouders en zijn verloofde aanwezig. Deze verloofde is Anna Rosa van Gelder, dochter van de manufacturer David van Gelder. Sally en Anna trouwen en betrekken een woning naast de synagoge in Harlingen. Bij hun vertrek uit Borne ontvangen ze van de Joodse gemeenschap een zilveren gegraveerde beker. Deze beker

vrouwen en kinderen naar Westerbork vervoerd, onder het mom van gezinshereniging. Sally, Anna en de kleine Mathilda worden naar Auschwitz gedepoteerd. Anna en Mathilde worden gelijk vergast op 2 november 1942. Sally moet naar een werkkamp en bezijkt in datzelfde jaar in Gleiwitz aan een niet behandelde infectieziekte.

Sally's zus Bertha is al op 18-jarige leeftijd als verpleegster naar Apeldoorn vertrokken. Ze wordt met haar man Herman Lopes Dias bij een razzia in Amsterdam opgepakt en in Sobibor vermoord.

Alleen Clara, die nog thuis woont in de oorlogsjaren en met haar ouders van Borne naar Amsterdam verhuist, overleeft de oorlog. Zij duikt onder als haar ouders de oproep krijgen om zich te melden. Ze zit op verschillende onderduikadressen, onder meer bij een familie in Vught, die in een afgelegen landhuis Joodse kinderen opvangt. Clara helpt hen daarbij. De onderduikgevers blijken echter Gestapospionnen (geheime staatspolitie) te zijn. De Utrechtse studentenorganisatie die met dit echtpaar samenwerkt om kinderen onder te brengen, stuurt een knokploeg om hen te liquideren, maar eerst brengen ze de kinderen en Clara in veiligheid. Daarna wordt de man gedood, maar de vrouw overleeft en verradert alle schuilnamen en adressen. Er volgt een grote razzia onder de studenten.

Bij een razzia op een ander adres weet Clara opnieuw net op tijd weg te komen. Op weer een ander moment zit ze tijdens een razzia in een gat onder de vloer: er worden planken en daarna een vloerkleed overheen gelegd en er wordt nog een bank bovenop geplaatst. Het zijn letterlijk en figuurlijk zeer benauwde tijden en Clara heeft haar hele leven angst gehouden voor gesloten ruimtes. Op haar laatste on-

derduikadres blijft ze na de oorlog wonen, tot ze januari 1948 met een Zwitser trouwt en in Zwitserland gaat wonen. Hoewel ze in Borne hartelijk ontvangen wordt en ook na de oorlog contact blijft houden met haar Bornse buurvrouw, brengt ze het niet op om weer in Borne te gaan wonen. De herinnering aan alle verloren familieleden en vrienden is te pijnlijk.

Bronnen

- Brieven van Clara Kin-Hes aan Jaap Grootenboer, 20-9-1984 en 10-1-1990.
- Evertzen, A. Stolpersteine in Borne. Herinneringen aan de Joodse gemeenschap. Venlo/Hengelo: Uitgeverij Smit van 1876, 2010.
- Flim, B.J. Onder de klok. Georganiseerd hulp aan Joodse kinderen. Leeuwarden: Gibbon Uitgeefagentschap, 2012.
- Niebur, J. Buch der Erinnerung. Juden in Bocholt 1937-1945. Stadt Bocholt, 2013.
- Nieuw Israëlietisch Weekblad, 27, mei 2020, p. 7.
- Noordhuis, H., G.P. ter Braak en M.F.S. Kienhuis In verdrukking, verzet en vrijheid. Borne-Bornerbroek-Hertme-Zenderen 1940-1945. Hengelo: Twentsche Courant, 1990.

Nieuws van het Bussemakerhuis

Redactie

Tentoonstelling BRODERIE D'ART Goudborduurwerk, pailletten en couture

Vanaf 1 december tot 15 maart is in Museum Bussemakerhuis het prachtige Broderie d'Art van Alina Blasquez en de couture van Puck Jansen te bewonderen. Twee nauw verbonden ambachten smelten samen in deze tentoonstelling, waarin de bezoeker onder andere wordt meegenomen in het volledige proces van een couture jurk. Alina en Puck betoveren de bezoeker met een fascinerend spel van tule, goudborduurwerk, pailletten, kralen, zijde en veren. Te zien zijn verfijnde en arbeidsintensieve technieken die ontwerpers in grote modehuizen zoals Jan Taminiau, Dolce&Gabbana, Chanel en Dries van Noten

Openingstijden

dinsdag t/m vrijdag 11.30 uur - 16.30 uur,
zaterdag en zondag 13.30 uur - 16.30 uur.

Op afspraak ook buiten openingstijden. Reserveren is op dit moment niet noodzakelijk. Kijk op de website www.museumbussemakerhuis.nl voor actuele openinginformatie i.v.m. COVID19.

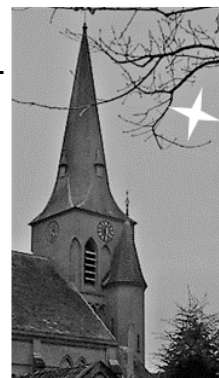
Zoals u wellicht weet is het Bussemakerhuis voor leden van de Heemkundevereniging Borne vrij toegankelijk

De Kerstnacht van 1943 (een waar gebeurd verhaal)

Bennie Nijhof * (bewerking: Hans Nijhof)

Omdat Egberts vader moet onderduiken en het voor zijn hele gezin, dat naast de fanatieke nazi Otto Selbach woont, niet meer veilig is in Borne, houden ze zich schuil bij familie in de buurt van Albergen aan de rand van het Hertmerbroek. In het begin is dat wel spannend voor de kinderen, maar al gauw slaat de verveling toe. Gelukkig brengt het naderende Kerstfeest weer wat bedrijvigheid in het saaie winterse bestaan op de boerderij. Er wordt clandestien een varken geslacht, vlees en spek worden in het zout gezet en de fornuispot wordt opgestookt voor het maken van lever- en bloedworst. Eindelijk is het kerst.

Gezamenlijk met de boerenfamilie gaat het gezin in Hertme naar de nachtmis. In de kerk nemen de ouderen en vrouwen plaats in de banken, mannen en jongens blijven staan. Er zijn veel onderduikers tussen de mannen. Tegen het stemmige zwart van de boeren steken de stedelingen in hun bonte truien en lichte jassen duidelijk af. Zou er nu een inval van de Duitsers komen dan hebben ze de onderduikers voor het oprapen, denkt Egbert, maar dat zullen ze toch wel laten in de kerstnacht. Het wordt voller en voller. Naast Egbert staat een grote man. Hij draagt een lange zwarte jas met daaronder een witte sjaal, een zwarte hoed hangt over zijn gevouwen handen. Een echte meneer, denkt Egbert.

Het 'Komt allen tezamen', gezongen door tientallen mensen in de betrekkelijk kleine ruimte, doet het kerkje bijna uit zijn voegen barsten. In zijn preek probeert de pastoor alle aanwezige onderduikers een hart onder de riem te steken door er op te wijzen dat ze hier veilig zijn terwijl er overal in de wereld mensen worden vervolgd, gemarteld en vermoord. Hij bedankt de boeren voor hun gastvrijheid en vergelijkt die met het onderbrengen van Maria en Jozef in de kerstnacht. Het valt Egbert op dat de predikant het woord onderduikers niet in de mond neemt, maar spreekt over 'onze gasten'.

Aan het einde van de dienst wenst de pastoor allen een Zalig Kerstfeest en wanneer hij zijn zegen geeft, zet het orgel in met dat ene echte kerstlied 'Stille Nacht, Heilige Nacht'. De man in de zwarte jas met witte das begint luid en duidelijk te zingen. Hij heeft een aangename, warme stem. Egbert vindt het zo mooi dat hij vergeet om mee te zingen. Opeens stopt het gezang van de man. Egbert kijkt naar hem op en ziet een paar dikke tranen over zijn wangen rollen. Het zo massaal gezongen 'Stille Nacht', die grote deftige heer snikkend naast hem en het heimwee naar zijn eigen huis maken zoveel emotie los, dat er ook bij hem een paar tranen rollen.

De grote heer merkt blijkbaar dat hij wordt aangestaard want hij kijkt naar de knaap naast hem. Even kruisen hun begripvolle blikken elkaar. Ze zijn beiden te gast hier. De man legt zijn hand op de schouder van de jongen en een brede lach komt over zijn bestraande gezicht. Hij slaat zijn hoofd achterover alsof hij zeggen wil: "Kom op, kop omhoog."

Gezamenlijk zingen ze de laatste strofe van het kerstlied. Dan gaat het kerkvolk staan om even later het gebouw te verlaten. De man met de witte sjaal

buigt zich voorover naar Egbert en zoekt zijn hand. "Zalig Kerstfeest, Gregor", zegt hij terwijl hij hem een hand geeft. "Ik heet geen Gregor", wil Egbert zeggen, maar verbouwereerd als hij is, antwoordt hij een beetje lomp: "Ja, van hetzelfde."

De man zwaait met zijn hoed en is dan verdwenen. Egbert wordt aan zijn mouw getrokken. Het is zijn broertje. "Ga je nog mee, ik heb honger."

Twintig jaren later moet Egbert voor een bespreking naar een firma in het Westen van het land. Tussen de middag wordt hij uitgenodigd om met het bedrijfskader in de lunchkamer een hapje te eten. Tijdens de maaltijd komt er een man binnen, hij is ongeveer van zijn leeftijd. "Onze directeur", fluistert de man die naast Egbert zit. Ze stellen zich aan elkaar voor. Egbert verstaat hem maar half, want ondertussen pijnigt hij zijn hersenen met de vraag waar hij de man, die tegenover hem gaat zitten, eerder heeft gezien.

"Naar uw accent te oordelen, komt u uit de Achterhoek", zegt de directeur als Egbert het doel van zijn bezoek heeft verklaard. "Nee", antwoordt deze, "niet de Achterhoek, maar Twente. Om precies te zijn uit Borne." "Borne?", vraagt de man tegenover hem, "... Borne?" "Ja, gewoon Borne, geboren en getogen", antwoordt Egbert.

Even is er alleen het getik van messen en vorken hoorbaar. Plots legt de directeur zijn bestek neer en met zijn wijsvinger priemend naar Egbert zegt hij: "Mijn vader was in de oorlog ondergedoken in de buurt van Borne, maar ik kan me de naam van het gehucht niet meer herinneren."

Oorlog, onderduiken, het gezicht tegenover hem dat hij ergens van kent. Er begint iets te dagen. Die man in de Kerstnacht, hij noemde een vreemde naam wat zei hij ook alweer? Nee, dat zou wel erg toevallig zijn en toeval bestaat niet, zegt men. Egbert wil het toch weten. "Was het Hertme? En hoe is uw voor-naam ook al weer?", vraagt hij. "Inderdaad, dat was het, Hertme", antwoordt de directeur en een beetje verwonderd voegt hij er aan toe "en ik heet Gregor." Dan vertelt Egbert het verhaal over zijn ontmoeting in de Kerstnacht van 1943.

De lunchpauze loopt aanzienlijk uit, de bespreking verloopt uitstekend en het afscheid is allerhartelijkst. Eenmaal in de auto op de terugweg naar Borne raakt Egbert ervan overtuigd: toeval bestaat toch.

*Egbertus Henricus Maria Nijhof († 9-06-2021).

Saamhorigheid in de crisis van de Jaren 30

Bertie Velthuis

In Boorn & Boerschop van december 2020 schreef ik over een ambtenaar werkzaam op de gemeente secretarie van Borne. Hij was daar werkzaam van 1932 tot half 1934. Hij hield zich als secretaris van de commissie voor Steunverlening bezig met het verstrekken van uitkeringen aan werklozen. Deze werklozen waren er toen in grote aantallen. In deze bijdrage komt ook de naam Wartenaar voor. Hij is predikant in de Nederlands Hervormde kerk. Uit nader onderzoek bleek hij lid te zijn van het Plaatselijk Crisis Comité. In deze bijdrage zal ik meer vertellen over het ontstaan van dit comité, de samenstelling ervan, maar vooral over de werkwijze en de resultaten welke het heeft behaald. Ook komt aan de orde de ondersteuning van de Bornse bevolking en haar instellingen/verenigingen aan het comité. De grote crisis aan het eind van de 20er jaren van de vorige eeuw begon in Nederland in 1931, thans dus juist 90 jaar geleden, echt voelbaar te worden.

De crisis van de dertiger jaren in Borne.

De beurskracht van 1929 deed de wereld in de Grote Depressie belanden. De gevolgen hiervan werden tot in 1937 in Nederland en mogelijk zelfs in versterkte mate in Borne gevoeld. Op 24 oktober 1929 (zwarte donderdag) begonnen de New York Stock Exchange extreem te dalen. Door de hierdoor ontstane paniek probeerden beleggers hun aandelen te verkopen waardoor de koersen volledig inzakte. Van het hoogste punt van 381,81 in 1929 zakten de aandelen tot een dieptepunt van 41,22 op 8 juli 1932. Deze gebeurtenissen leidden tot een wereldwijde crisis.

Voor Nederland leken de gevolgen in eerste instantie mee te vallen, maar vanaf 1931 werd de crisis ook voelbaar in Nederland. Dit werd mede versterkt door het feit dat de regering de waarde van de gulden op peil hield. In Engeland echter devalueerde het Pond al in 1931 en andere landen gingen ook over tot devaluering van hun munt. Voor Spanjaard, dé textielwerkgever van Borne, betekende dit dat haar grootste exportgebied Engeland verloren dreigde te gaan en men zich gedwongen voelde, om dit land als afnemer niet te verliezen, er een fabriek te beginnen. De Japanse concurrentie deed zich, in het bijzonder in Nederlands-Indië, zodanig voelen dat men van een ramp kon spreken voor de gehele Twentse katoennijverheid. De Nederlandse producten werden te duur voor de buitenlandse markt en de binnenlandse markt werd overspoeld door buitenlandse producten. Ondernemers probeerden vervolgens hun prijzen te verlagen waardoor ontslagen vielen. Als gevolg hiervan nam de koopkracht in Nederland af, dienden de fabrikanten hun prijzen verder te verlagen en moesten extra mensen worden ontslagen. Zo ontstond een neerwaartse spiraal die tot grote werkloosheid leidde.

In het artikel 'falend management, familisme of generatiekloof' van H.J.M. Winkelman in de uitgave 'Textielhistorische Bijdragen 30e', wordt omtrent de firma Spanjaard het volgende aangegeven: "Wanneer de index voor export van textielgoederen in 1926 op 100 wordt gesteld is deze, na aanvankelijk nog een beperkte stijging in de jaren 1927 t/m 1929, in 1930 gedaald tot 84, in 1931 verder gedaald tot 70, om vervolgens in de jaren 1933 t/m 1936 tot 3 en/of 4 te

dalen. Pas in het jaar 1937 stijgt deze index weer enigszins en wel tot 12. Toch nog maar 1/8 deel van het jaar 1926."

Voor de binnenlandse markt was de afzet van de weverijen van Spanjaard minder dramatisch. Maar bij een index van 100 in 1930, daalde deze tot 71,2 in 1934 om pas in 1937 weer te stijgen tot 90,9. Op 31 december 1932 had Borne 9635 inwoners. In juni 1932 bedroeg het aantal werklozen 550. In de Arnhemse Courant van 9 mei 1933 werd vermeld dat met plm. 975 werklozen het merendeel van de bevolking van Borne van inkomsten was verstoken. Het dagblad voor de arbeiderspartij 'het Volk' meldde op 5 maart 1932 dat de werkloosheid o.a. in Borne (en o.a. Glanerbrug) tot ver boven de 70% was gestegen.

Nationaal Crisis Comité

Om de gevolgen van de crisis voor de gezinnen waarvan de kostwinner, veelal de man des huizes, werkloos was geworden en de inkomsten uit arbeid dus waren vervallen, zoveel mogelijk te verzachten werd door kerkelijke en maatschappelijke organisaties op allerlei wijze ondersteuning verleend.

Echter, er waren ook velen die niet of onvoldoende door deze wijze van ondersteuning werden bereikt. Het Rijk was van mening dat ook door haar ondersteuning moest worden verleend.

Op 23 november 1931 werd door de initiatiefneemster, prinses Juliana, het Nationaal Crisis Comité geïnstalleerd. Zij zou als erevoorzitster van het comité fungeren. Koningin Wilhelmina was beschermvrouwe.

Beloningspenning van het Nationaal Crisis Comité

Het Nationaal Crisis Comité had, zo staat het zo mooi in het oprichtingsdocument, tot doel: *“De stof-felijke nood maar ook morele nood van de werkloze die zijn leegen onproductieven tijd voelt als een vij-andig, verraderlijk element, dat hem buiten de maat-schappij dwingt en die juist dan behoefte heeft aan invloeden die hem weer dichterbij de samenleving brengen aan ‘nuttige ontwikkeling en sympathieke ontspanning’, aan morele steun dus naast materiële te geven.”*

Het nieuwe comité was zeer hoopvol. De voorzitter, Jhr. Van Citters, rekende uit dat wanneer de 6 miljoen inwoners (van de 8 miljoen), die in deze moeilijke tijden toch nog in staat waren te doneren, iedere week 1 cent gaven, er wekelijks fl. 60.000,- binnen kwam. Door de firma de Gruyter werden nog tijdens de installatie, honderdduizend bonnen, ter waarde van fl. 1,- ter beschikking gesteld, waarvoor in de verschillende winkels tegen inlevering ervan levensmiddelen konden worden verkregen. Het Nationaal Crisis Comité plaatste advertenties waarin zij de Nederlanders ocriep te doneren. De kop van de advertentie luidde: “Tijdig geven is dubbel geven”. De advertentie eindigde met de oproep: “Geef spoedig! Doe het Nu!” Een week later, op 30 november, gaf het comité aan dat er slechts een bedrag van fl. 50.620,38 was ontvangen. Ze noemde dit zeer teleurstellend omdat in dit bedrag ook grote bedragen waren opgenomen die door de Koninklijke familie waren geschonken. Ze gaf aan: “Zegt het voort, en geeft! En geeft spoedig en dikwijls! Tempo, tempo!”

Poster van het NCC met de vraag om steun

Plaatselijk crisis comité (PCC)

Het Nationaal Crisis Comité gaf half december 1931 aan het inzamelen van gelden zo veel mogelijk aan plaatselijke crisis comités over te laten, ten einde op dit gebied geen concurrentie te scheppen. Met gemeenten was overeengekomen dat, daar waar een PCC was, in de regel tenminste 10% van de plaatselijk ingezamelde gelden, in de kas van het NCC zouden vloeien. Het NCC zou deze en de zelf verworven middelen weer verdelen. Dit deed ze mede op basis van inlichtingen welke door de PCC's over de plaatselijke noodtoestand aan haar werden gegeven. In de gemeente Borne werd op 2 februari 1932 een plaatselijk crisis comité opgericht. Voorzitter was de

heer D. van Leeuwen (wethouder), de heer A. Dik, (ambtenaar ter secretarie) was secretaris en de heer Th. Röhring (directeur van de Coöperatieve Zuivelfabriek Borne) was penningmeester. Leden waren vertegenwoordigers van kerk, armenbestuur en vakorganisaties. Het lag in de bedoeling in de buurtschappen subcommissie in te stellen. In de praktijk, zeker naar buiten tredend als een uitvoerend comité, waren het J.H.B.M. Elskamp, pastoor van de St Stephanuskerk, Joseph Hes (Israëlitisch leraar), Ds. A. Wartena (predikant hervormde gemeente) en Ds. B. v.d. Goot (predikant Doopsgezinde gemeente) die het werk oppakten. *(Ik heb verder geen namen van andere leden van het comité, ook niet die van leden van de subcommissies gevonden – B.V)*

Pastoor Elskamp

Ds. Wartenaar

Het PCC ontving gedurende de gehele periode van haar bestaan van het Nationaal Crisis Comité slechts fl. 0,10 per inwoner per jaar. Dit echter alleen onder de voorwaarde dat de gemeente eenzelfde bedrag ter beschikking stelde. Totaal ging het dus, bij ongeveer 9.500 inwoners, om een beschikbaar bedrag van fl. 1.900,-. Het plaatselijk comité mocht slechts aanvullende steun, niet alleen voor werklozen maar ook voor zeer noodlijdende gezinnen, landbouwers, middenstanders enzovoort verstrekken. Getracht zou worden door collecten en dergelijke ook levensmiddelen te verkrijgen, waarmede ook gesteund zou kunnen worden.

Doel en werkwijze plaatselijk crisis comité

In de Bornsche Courant van 6 februari 1932 maakte het PCC haar doelstellingen bekend. Deze waren: “Het lenigen, zoveel mogelijk in samenwerking met bestaande instellingen, van individuen nood welke het gevolg is van crisisverschijnselen. Het comité stelt zich voor zijn arbeid hoofdzakelijke op de twee volgende punten te concentreren”:

1. Aanvullende en opheffende steun aan hen die ten gevolge van de crisisverschijnselen in moeilijkheden verkeren en in wier nood door instellingen van weldadigheid of andere in de gemeente werkende organisaties niet of niet in voldoende mate kon worden voorzien.
2. Aanvullende steun, vooral in natura, aan ondersteunde werklozen, in wier gezinnen ernstige behoefte aan kleding, schoeisel, beddengoed e.d. bestond.

De hulpverlening onder 1 omschreven zou eerst verleend kunnen worden, indien het comité de beschikking over bijdragen en geschenken zou hebben ver-

kregen, terwijl voor het verlenen van steun als hier bedoeld onder 2 getracht zal worden van overheidswege financiële steun te verkrijgen.

Het comité vertrouwde, dat bovenomschreven doelen de volledige instemming zouden hebben en deed een beroep op de offervaardigheid der ingezetenen. Voorts wilde het comité er uitdrukkelijk op wijzen dat alleen schriftelijke verzoeken in behandeling genomen werden welke gedeponereerd moesten worden in de brievenbus ten gemeentehuize. Door de leden van het comité zou volgende week persoonlijk worden gecollecteerd.

Het verwerven van financiële middelen

In de navolgende hoofdstukken worden regelmatig geldbedragen genoemd. Om een beter beeld te krijgen van 'de waarde' van deze bedragen is het goed hierover enig inzicht te verkrijgen.

Een arbeider had in de jaren 1932-1935 een weekloon van ongeveer fl. 18,- (dit is een gemiddelde). In de loop deze jaren liep dit ook nog enigszins terug. In een maand verdiende hij dus fl. 75,-. In een jaar dus fl. 900,-. Wanneer er na een evenement, actie of inzameling bijvoorbeeld fl. 250,- aan het PCC werd geschonken dan was dit gelijk aan 14 weeklonen. De genoemde bedragen waarmee het PCC werkte moeten met een factor 40 worden vermenigvuldigd om ze met de huidige tijd te vergelijken. Wordt er jaarlijks aan fl. 10.000,- steun verleend, dan zou dit in de huidige tijd € 400.000,- zijn. Natuurlijk waren de prijzen voor artikelen voor het levensonderhoud ook veel lager. Als voorbeelden: 10 eieren voor 25 cent, Klokzeep 32 cent, rol beschuit 10 cent, pond runderlappen 50 cent, literblik sperziebonen 23 cent, pond koffie 28 cent, pot jam 25 cent, paar leren kinderschoenen fl. 2,50.

Er werden vele 'evenementen' georganiseerd waarvan het doel was deze middelen te verkrijgen. Deze 'evenementen' hadden tevens de functie om zich even aan de moeilijke omstandigheden te onttrekken.

Op Zaterdag 21 en dinsdag 24 januari 1933 werd door ca. 40 leerlingen van diverse scholen het kinderzangspel 'Jantje in Modderstad' in vier bedrijven opgevoerd. De pianobegeleiding was in handen van mevrouw J. Spanjaard-Polak. De eerste avond vond plaats in het gebouw voor Chr. belangen, de tweede avond in het St. Jozefgebouw. Burgemeester Schaepman heette op beide avonden een ieder welkom. De heer D. van Leeuwen (wethouder) gaf een overzicht van hetgeen door het comité aan levensmiddelen, kleding enzovoort, ter beschikking was gesteld. Het comité had wekelijks fl. 150,- nodig. Tevens bracht hij een woord van dank uit aan den heer en mevrouw Schaepman

voor hetgeen zij reeds voor het PCC hadden gedaan. De besturen van beide gebouwen hadden belangeloos hun gebouwen ter beschikking gesteld. Op de tweede avond bood de burgemeester mej. Lita Spanjaard een grote foto in lijst van de kinderen die meespeelden in het zangspel aan. Zij had moeite nog tijd gespaard om met de kinderen het zangspel in te studeren. Op de beide avonden werd in de pauzes een pop verloot. Op de eerste avond werd op Amerikaanse wijze een taart verkocht. De opbrengst was fl. 24,25. De tweede avond werd op dezelfde wijze een groot krentenbrood verkocht. De opbrengst was fl. 21,-. Mevr. K. van Gelder (piano) en de heer v.d. Kaai (fluit) zorgden voor afwisseling.

Mv. Juliette Spanjaard-Polak en dochter Lita Sophie Elise

Eind april/begin mei 1934 werd ten bate van het crisis comité de kinderoperette 'de Woudkoningin' een aantal keren opgevoerd. Er deden kinderen uit de hoogste klassen van diverse scholen mee. Het geheel stond onder leiding van de heer L. de Bie (muziekleraar). De opvoeringen waren een groot succes. Er kon een bedrag van ca. fl. 500,- in de kas van het PCC worden gestort.

De leerlingen van de hoogste klassen van diverse scholen die de kinderoperette 'De Woudkoningin' opvoerden. Aan de linkerkant staat Dhr. De Bie (vanwege de kwaliteit van de krantenfoto nauwelijks zichtbaar)

Op zaterdag 30 augustus en zondag 1 september 1935 werd er ten bate van het PCC door drie plaatselijke vakorganisaties een bloemenveiling georganiseerd. Deze werd met een concert van de Bornsche Harmonie geopend en met een concert door de St. Stephanus Harmonie afgesloten. Er waren 1.750 belangstellenden. En er werden tussen de 1.800 en 2.000 loten verkocht. Er werden enkele artikelen op Amerikaanse wijze voor samen fl. 14,- verkocht. De totale opbrengst was op 4 september nog niet bekend, maar overtrof de verwachtingen.

De Chr. zangvereniging Soli Deo Gloria gaf begin 1935 in het gebouw voor Chr. Belangen t.b.v. het PCC drie keer een uitvoering van de revue 't zal wa metvalen'. De zaal was telkens flink bezet. Er kon een flink bedrag worden afgedragen.

Eerder dat jaar, op 14, 15 en 23 februari gaven de Chr. Gem. Zangver. Soli Deo Gloria, de R.K. Toneelvereniging Concordia en de Chr. Symfonie Orkestvereniging Harpe Davids gezamenlijk 3 voorstellingen ten bate van de PCC. Deze waren de eerste avond in hotel Keizers-

HET PCC DANKT

Zowel de Zendersche als Bornsche Verenigingen, Die, door toneelspelen, muziek maken en zingen, Althans voor het moment hebben bereikt, Dat men niet op de bodem van de geldkist kijkt.

*Soli Deo Gloria in 1928
Zittend, vijfde van links, directeur W. Floris Nap*

De christelijke mandolineclub Harpe Davids in 1930.

kroon en de tweede en derde avond in het St. Jozefgebouw. Alle avonden werden de zalen gratis ter beschikking gesteld. Alle uitvoeringen waren geheel bezet, er moesten zelfs bezoeker teleurgesteld worden. Telkens was er in de pauze een verloting. Op de laatste avond bracht deze fl. 37,- op. De opbrengst van de drie avonden samen was fl. 300,-. Ook Zenderen liet zich niet onbetuigd. In dezelfde week schonk de toneelvereniging Vriendenkring Zenderen de opbrengst van een uitvoering fl. 51,73 (en een halve cent) aan het PCC.

Het PCC dankte in de Bornse Courant met de volgende tekst:

In 1935 werd op de Bleek een Bloemententoonstelling gehouden. Deze werd groots opgezet. Er waren zelfs 2 bijlagen bij de Bornse Courant waarin deze werd aangekondigd. De bloemen moesten worden ingebracht door de inwoners. Ook kon men een prijs beschikbaar stellen. De sympathieke houding van de dames en heren onderwijzeressen en onderwijzers had zeker aanstekelijk gewerkt, tenminste overal en van alle kanten werd medewerking toegezegd, zo meldde de krant. De twee muziekverenigingen zouden met vrolijke marsen het geheel opluisteren. Op vrijdagavond 30 augustus vond de opening plaats met een rondgang van de jeugd, een corso met mooi versierde karretjes, kano's, zeppelin, fietsen, autopeds en beide muziekverenigingen. Het weer was op zaterdag en zondag

helaas minder gunstig. Bezoekers konden niet buiten zitten. Aan het PCC werd enkele weken later een bedrag van ruim fl. 324,- geschonken.

Het PCC probeerde zo goedkoop mogelijk goederen, waarvan men vele stuks nodig had, in te kopen. Zo plaatste men eind maart 1935 een advertentie voor het leveren van 200 broeken. Hiervoor konden ondernemers een offerte indienen.

Er waren ook bijeenkomsten waarvan de inkomsten ten goede kwamen aan het PCC maar die hiervoor niet specifiek waren georganiseerd. Enkele hiervan waren:

Op 28 december 1934 gaf de heer Albert Spanjaard in het schaftgebouw van de firma Spanjaard een

lezing over zijn reis naar Indië. Deze reis maakte hij in opdracht van de Nederlandse regering. De lezing werd met lantaarnplaatjes verduidelijkt. Hij vertelde over het vertrek vanaf Genua, de tocht door het Suezkanaal, waarvoor een zeer hoge tol moest worden betaald en over de havensteden die werden aangedaan. Ook bezocht hij in Bandoeng een kleine fabriek met hand-weeftoestellen, bediend door Japanse vrouwen. De entreegelden en de opbrengsten van de consumpties werden door de directie van de fa. Spanjaard ter beschikking gesteld aan het PCC. De burgemeester dankte hem namens het comité.

Op 10 januari 1934 hield de heer A. van der Wijk, ook in het schaftgebouw, een lezing. Hij was bedrijfsleider van de dochtermaatschappij van de fa. Spanjaard, die was gevestigd in Clayton le Moors, een dorp in het voormalige graafschap Lancaster in Engeland.

Hij vertelde over de geheel andere wijze waarop in Engeland bestuurlijk was georganiseerd. Hij liet lantaarnplaatjes zien van de prachtige landschappen en gebouwen in Engeland en vertelde over de geringe kennis van de gemiddelde Engelsman omtrent Europa en de daarentegen uitgebreide kennis van hem omtrent de Engelse koloniën. Ook gaf hij aan dat, hoewel vrijwel ieder huis in Engeland was voorzien van een badkamer, de woningbouw in zijn geheel genomen veel bij ons land achterliep. Ook de entreegelden van deze avond en de opbrengst van de consumpties werden aan het PCC beschikbaar gesteld. Het lid van het PCC, de heer Joseph Hes, dankte namens het PCC voor de geldelijke steun en de aangename en leerzame avond.

In de pauze van de op woensdag 18 oktober 1933 in hotel de Keizerskroon door de leerlingen van muziekleraar L. de Bie gegeven openbare les werd een collecte voor het plaatselijk crisis comité gehouden. Opbrengst was, fl. 19,44 (en een halve cent). Dit werd later aangevuld tot fl. 22,-.

Bij het concours hippique dat op de hemelvaartdagen van 1933 en 1934 op de vroegere voetbalvelden van NEO, gelegen aan de Deldenerstraat, werden gehouden, werd voor het comité gecollecteerd. De opbrengsten waren respectievelijk fl. 91,27 en fl.40,56.

Ook combinaties van ontspanning, leren en verwerken van financiële middelen komen voor. Door deelnemers aan de jaarlijkse cursussen voor culturele zorg voor jeugdige werklozen werden in de maanden voor 5 december voor het PCC honderden cadeautjes vervaardigd, welke op Sinterklaasdag onder kinderen van werklozen werden verdeeld. Andere resultaten van de cursussen, zoals tekenen en motoren, werden tot eer van de deelnemers en de leiders van deze cursussen in het St. Jozefgebouw tentoongesteld.

In het winterseizoen van 1934/1935 werden er enkele avonden per week door meisjes, werkzaam bij Spanjaard, onder leiding van mej. Van den Berg,

leidster voor het sociale werk, gezellig doorgebracht met het vervaardigen van handwerken en het leren van zang en toneelstukjes. Dit resulteerde in een 'Bonte avond', waarvoor de werknemers van Spanjaard waren uitgenodigd. De Bornse Courant berichtte hierover: *"Het programma bestond uit een 15-tal nummers waarvan een 7-tal dansen. Van de dansen viel vooral die van de linnenwevers, waarin het linnen weven als spoelen van garen, trekken van draden door de kam, inslag, oprollen van het linnen en rekken werden uitgebeeld, in de smaak. De meer humoristische dansen als Driekusman en "k bin met mien maaik naor de Haokenbergsche kermis geweest" brachten de lachspieren in beweging".* Aan het eind van de avond werden surprises bestaande uit voorwerpen gemaakt door de meisjes, aan bezoekers aangeboden. De baten van de avond alsmede van de consumpties werden beschikbaar gesteld aan het comité.

In de wintermaanden van 1933 waren door deze meisjes ook reeds werkstukken gemaakt die bij verkoop fl. 21,95 voor het comité opbrachten.

Tijdens een gezamenlijke sportdag van NEO en Borne '28 in de zomer van 1932 werd een gedeelte van de opbrengst gereserveerd voor het comité.

Op 2 juli 1934 vond op het terrein van BCSV een wedstrijd plaats tussen een elftal gevormd uit plaatselijke slaggers tegen een elftal samengesteld uit plaatselijke kappers. De wedstrijd eindigde in een 12-10 overwinning voor de slaggers. De opbrengst van deze wedstrijd, een bedrag van fl. 37,11 werd in handen gesteld van de penningmeester van het PCC.

In navolging van de kappers en slaggers speelden de bakkers en schoenmakers op 14 juni een wedstrijd op het BVV-terrein. Het werd een echte 'geinavond', waarbij Koning Voetbal enigszins in verdrukking kwam. De scheidsrechter, de populaire J.H.L. v.d. Nieuwboer, werd in open landauer opgehaald. Op de markt werd een stoet geformeerd van beide elftallen, de witgemutste bakkers in hun witte kleding, daarachter de schoenmakers in hun vakkleding. In de landauer met zijn bepluimde paarden kwamen ook nog de beide aanvoerders en de heer G. te Velde, de oudste schoenmaker, te zitten. Voorafgegaan door de St. Stephanus Harmonie, met pittige marsmuziek, trok de stoet naar het BVV-terrein aan de Almeloschestraat. Er waren honderden kijklustigen. Na een ere ronde verscheen v.d. Nieuwboer in politie-uniform. Als scheidsrechtersfluit gebruikte hij een brandhoorn. Schoenmaker G. ten Velde verrichtte de affrap. De scheidsrechter maakte de malste vergissingen. In de rust kreeg ten Velde een bloemenmand en schoenmaker Flink, in de vorm van een miniatuur uitzet, een 'aardigheidje' voor zijn toekomstige huwelijk. De opbrengst van fl. 105,41 werd aan het PCC overgedragen. De wethouders van Leeuwen en IJzereef dankten allen.

De Bornse Courant beëindigde haar verslag met: *"En hiermee behoorde deze meel- en schoensmeer-*

match weer tot het verleden. Wie volgt.....?"

Op 6 augustus aansluitend werd er weer een crisisvoetbalwedstrijd op touw gezet. Ditmaal waren het de werklozen en het spoorwegpersoneel die zich in den strijd wierpen. In open landauers, voorafgegaan door de Bornsche Harmonie, werd naar het BVV-terrein gemarcheerd. Dit keer leidde v.d. Nieuwboer, gewapend met een rangeerhoorn als scheidsrechterfluit, zoals men dat van hem gewoon was. Echter de smaak van het publiek scheen er af te zijn. De opbrengst was beduidend minder dan de vorige keer. Aan het PCC werd de opbrengst, zijnde fl. 21,45, afgedragen.

Ook ontving het comité goederen in natura. Eind oktober 1934 ontving het comité van o.m. van verschillende boeren te Hertme elk 15 mud aardappelen. Er werd in deze maand een inzameling van kledingstukken gehouden. *"Er werd ook dit keer door de burgerij veel in goede staat verkerende kleding geschonken"*, zo berichtte het comité. Door de firma Erven ten Cate (Borne) werden eind 1932 aan de plaatselijke crisiscomités der voornaamste Twentse gemeenten elk 50 pakken bestmeel (gruttenmeel) ter beschikking gesteld.

Er werd ook spontaan geld gegeven. Het comité ontving van ingezetenen in de eerste jaren van haar bestaan fl.180,- per maand. In de loop der tijd liep dit terug. Voor het comité was niet duidelijk wat hiervan de reden was. Waren ook de schenkers uit de eerste jaren hiertoe niet meer in staat?

Eind december 1934 ontving het comité, door bemiddeling van Ds. Van de Goot, een gift van fl. 100,- terwijl ook enkele personen, die onbekend wilden blijven, gezamenlijk een bedrag van ruim fl. 25,- schonken. De Coöp Boerenleenbank deed in mei 1933 een gift van fl. 100,-. De IJclub Zenderen schonk aan het eind van het goede schaatsseizoen 1932/1933 een bedrag van fl. 100,-. En er waren meer van deze, voor die tijd, forsere giften.

Het comité hield ook 'gewoon' zelf collectes. In het voorjaar van 1932 verzamelde zij totaal ruim fl. 3.300,- en daarnaast nog een grote waarde aan giften in natura.

Ook de gemeente deed een (extra) duit in het zakje. Ieder jaar besloot de gemeenteraad fl. 0,10 per inwoner aan het comité bij te dragen. Tijdens de raadsvergadering van 29 december 1933 werd aan het PCC een subsidie van fl. 770,- verleend. Op dinsdag 25 september 1934 werd besloten aan het crisiscomité een bijdrage van fl. 557,50 te geven. Kennelijk moest de minister voor het geven van deze subsidie toestemming verlenen. Nu hij, de minister, dat had gedaan voor de subsidie in het tweede halfjaar van 1934, werd alsnog op 9 november 1934 besloten om met terugwerkende kracht ook voor het eerste half jaar van 1934 subsidie te verlenen. De hoogte van die subsidie is niet bekend.

Verkoop crisisbloempje

Het plaatselijke crisiscomité ging op 31 augustus 1933 voor de tweede keer over tot verkoop van het crisisbloempje. Er was weliswaar door haar veel werk verzet, maar de aanvragen werden steeds talrijker en de inkomsten steeds kleiner. Ze berichtte hierbij het volgende: *"Wanneer ieder onzer, die iets van zijn inkomsten kan missen, en daarmee het crisiscomité zou steunen, wat meer bittere nood zou zijn gelenigd kunnen worden"*. Het is de wat bloemige taal waarmee ze dit aankondigde. Het waren dames die het crisisbloempjes verkochten. *"Ieder onzer zal het als een eer beschouwen op den dag zich dat bloempje te laten opspelden"*, zo moedigden ze de potentiële kopers aan. Ze kostten minimaal een dubbeltje. Het comité schreef: *"Maar niet iedereen mag de dames met een dubbeltje afschepen. Ieder geve naar omstandigheden, maar minstens een dubbeltje. En daar niemand graag de minste wil zijn, vertrouwen we dat het bloempje de kas van het comité flink zal aanvullen"*.

In dezelfde advertentie wees het comité erop dat het mogelijk was een maandelijkse bijdrage te geven. *"Doet men dat nog niet? Doet U dit dan nu. De winter staat voor de deur, in grote gezinnen komt veel gebrek aan kleding, vooral onderkleding voor. Bedenk wel dat directe hulp dubbele hulp is en den armen gegeven is God geleend"*, zo eindigde de oproep van het crisiscomité waarin 3 van de 4 leden 'zielzorgers' waren. De actie leverde fl. 160,08 op. De opbrengst was niet meegevallen en er zouden door het PCC opnieuw maatregelen worden getroffen. De in de herfst van 1934 gehouden verkoop van het crisisbloempje leverde echter nog minder op, te weten fl. 73,47. (De opbrengst van de verkoop van het crisisbloempje in 1932 heb ik niet kunnen achterhalen.) Ieder voorjaar werd het crisisbloempje ook verkocht. In 1934 leverde dit fl. 127,20 op. In 1933 was dit circa fl. 200,-. Het crisisbloempje werd in 1933 ook tijdens het internationale concours hippique op Hemelvaartsdag verkocht. Het crisisbloempje, ook wel genoemd Emmabloempje, werd in meerdere gemeenten, vooral juist voor 30 april, de verjaardag van toen prinses Juliana, verkocht. Het was een geel-blauw speldje.

Bornse giften aan het Nationaal Crisis Comité

Er werden ook veel giften direct aan het Nationaal Crisis Comité gegeven, ook vanuit Borne. Begin december 1932 gaf de N.V. Overijsselsche Stoom Chicorei-fabriek v/h B.H. Egberts en Co. te Dalfsen samen met 10 andere fabrieken 50.000 pakjes chicorei en pee-koffie. De Bornse bedrijven, de firma A. ten Cate en de firma wed. H.L. Tusveld en Zonen, maakten deel uit van deze groep.

Steun door het PCC verleend

Op 4 maart 1932 berichtte het comité dat er wekelijks gemiddeld een bedrag van fl. 75,- aan steun werd uitgekeerd. Daarnaast ontvingen diverse landbouwers gratis een hoeveelheid kunstmest. In het jaar 1933 deed het comité de volgende giften: - 3112 uitkeringen aan levensmiddelen, kleding, dekens, manufacturen, schoeisel, brandstoffen voor

een bedrag van fl. 2.915,13, bekostigd door het PCC en voor fl. 4683,75, bekostigd door het NCC en particulieren.

- 198 paar schoenen voor arbeiders werkzaam bij de werkverschaffing voor fl. 770,-, 136 Uitkeringen aan kleine boeren, voor zaaigoed, kunstmeststoffen, hypotheekrenten en voorschotten voor handelsgoederen enz.

- aan kleine zakenlieden werd voor fl. 1.490,- verstrekt. Totaal werd in 1933 voor fl. 9858,88 steun verleend.

In de eerste helft van 1934 werd de volgende steun verleend:

1990 Uitkeringen aan bonen en erwten, samen 9.990 pond; 250 uitkeringen aan rijst, samen 500 pond; 300 uitkeringen aan haveremout, samen 150 pond; 434 uitkeringen aan aardappelen á half mud; 1021 uitkeringen aan steenkolen en cokes á half mud, samen 510,5 mud; 180 uitkeringen aan witte brood; 30 uitkeringen aan roggebrood, 228 paar schoenen (werk-, mannen-, vrouwen- en kinderschoenen); 39 uitkeringen aan dekens (wol en katoen); eieren, fruit en versterkende middelen, totaal voor fl. 100,-; Kunstmeststoffen fl. 171,34; 407 kledingstukken (onder- en boven) enz. Aan kleding (boven-onderkleding), schoeisel, kousen, brandstoffen enz. werd uitgekeerd voor een bedrag van fl. 1.646,51. Aan voedsel enz. voor een bedrag van fl. 1.127,98, aan steun voor kleine boeren en kleine zakenlieden fl. 1.836,03.

In 1934 werd in het eerste half jaar fl. 4.610,52 uitgekeerd. In bovenstaand bedrag was inbegrepen hetgeen door particulieren enz. in natura werd geschonken en van het Nationaal Crisis Comité werd ontvangen.

Het comité merkte bij deze mededeling op dat in het voorgaande jaar (1933) in dezelfde periode fl. 654,09 minder aan steun uitgegeven werd. Ze vond dit niet verwonderlijk, de zich steeds uitbreidende crisis maakte het voor steeds meer mensen noodzakelijk, zich voor hulp tot het PCC te moeten wenden. Kon het PCC er het vorige jaar nog mee volstaan gedurende de zomermaanden om de week bijeen te komen, dit jaar was zulks door het grote aantal vragen om steun niet mogelijk.

Ook in de maanden juli en augustus varieerde het getal steunaanvragen dat haar wekelijks bereikte nog van 23 tot 35. Het PCC vroeg zich met angst in het hart af, wanneer er in de zomermaanden per week ca. 30 aanvragen per week binnenkwamen: *“Wat zal dat straks worden als de eigenbouw opge-teerd is, als er weer vuur voor verwarming moet zijn?”*. Deze zorgen bleken terecht. In de winter van 1934 waren er wekelijks 70 aanvragen.

Wanneer de winter van 1934-1935 in aantocht is roept de PCC op 23 november op het aantal binnenkomende giften te bevorderen.

Haar vrees wordt bevestigd. Het PCC plaatste op 21 december 1935 het volgende bericht:

Donderdag sloeg het PCC een record,

dat hopelijk nooit gebroken wordt,

91 aanvragen werden voorgelezen,

Wat aan 56 gezinnen werd ter beschikking gesteld

Wordt door de Redactie van dit blad onder

‘berichten’ verteld:

8 overjassen, 2 werkbreeken, 34 paar schoenen, 10 paar klompen, 2 kinderpakjes, 1 jongensblouse, 13 truien, 16 jongensbroeken, 15 wollendekens, 7 katoenen dekens, 8 lakens, 2 slopen, 14 boezeroens, 16 onderbroeken, 8 directoires, 7 onderjurken, 9 borstrokken, 14 paar kousen, 1 paar sokken, 16 knotten sajiet, 18 el schortenbont, 7 el japonstoffen, 52 el flanel, 12 el molton en bever, 20 el ruw katoen, aan twee gezinnen gedragen kleding. Voorts zijn er 17 gezinnen, die wekelijks vet, rijst en gedurende de wintermaanden kolen en cokes ontvangen alsmede enkele gezinnen, die wekelijks levensmiddelenbonnen krijgen. (Het betrof hier giften welke in de laatste week van december 1935 werden gedaan.)

Uit bovenstaande bleek volgens het PCC voldoende dat *“aan de kas thans zware eischen gesteld werden”*, en *“wij kunnen er bij onze lezers dan ook niet genoeg op aandringen, om door het geven van geld en/of giften in natura het plaatselijk crisis comité in staat te stellen zijn nuttige werk verder te vervullen.”*

Op het gebied van ontspanning werkt het comité eendrachtig en innig samen met diaconieën en gemeentebestuur, zo zei burgemeester Schaepman in een interview op 21 december 1935. Het resultaat hiervan was dat aan betrokkenen vlees in blik, goedkope groente tot 1.800 kg per week en goedkope margarine kon worden verstrekt. Winterhulp was in overweging. Voor de jeugdige werklozen werden, onder geestdriftige leiding van de heer Noordendorp, cursussen in het leven geroepen waarbij ze het handwerk blijven beoefenen, terwijl sport en spel de gewenste en nodige afwisseling geven. Het enthousiasme voor deze cursussen was zo groot, dat de jonge lui tegen St Nicolaas speelgoed vervaardigden, dat ze persoonlijk rondbrachten bij kinderen hunner arbeidsloze lotgenoten. Aan de ontwikkeling en ontspanning van jeugdige werklozen werd in de winter van 1932/1933 door 50 jongeren deelgenomen.

Opheffing PCC

Het N.C.C. beëindigde haar werkzaamheden per 1 mei 1936. De minister was van mening dat de steunverlening in natura weer geheel moest worden overgelaten aan de normale organen van kerkelijke, particuliere en burgerlijke armenzorg. De gemeenten zouden door het oprichten van borgstellingsfondsen voor zowel de middenstand als de arbeidersstand kunnen helpen.

Vooruitlopend op de opheffing van het NCC berichtte het PCC in maart reeds dat de regering haar fl. 5.000,- minder steun zou geven.

Het PCC Borne deed, ook aan het einde van haar bestaan, nog steeds pogingen om gelden te verwerven. Zo organiseerde zij samen met ‘de Jeugdige Werklozen’ in de Keizerskroon half januari 1936 nog een bonte avond. Aan de avond werd door verschillende plaatselijk verenigingen meegewerkt. De opbrengst was fl. 162,35. Beide organisatoren kregen hiervan de helft.

Ook werd, in navolging van andere PCC ‘s een Oliebollen dag gehouden. De organisatie liep niet zo soepel. De dag werd twee keer uitgesteld. In eerste

instantie werd gedacht dat de beide huishoudscholen ondersteuning zouden verlenen. De dag werd uiteindelijk op 2 mei 1936 gehouden. De oliebolletjes werden gebakken door de firma Denies, wiens kraam op de Bleek stond. Er waren verder op nog 3 plaatsen kramen in het dorp waar de bolletjes werden verkocht. Ook werden ze huis aan huis verkocht. De prijs was 3 voor een dubbelletje, 8 voor een kwartje. 's Avonds was de prijs 8 voor een dubbelletje. In totaal werden 17.000 oliebolletjes verkocht. Met een totaal van juist 10.000 inwoners in de gemeente, is dit bijna 2 bolletjes per inwoner. De opbrengst was zeer goed, namelijk fl. 450,-. Hiermee kon de 'schuld' van fl.300 die het PCC aan het eind van haar bestaan had worden opgevuld. Het organiserende comité heette op de 2 mei geen PCC meer maar Commissie van Samenwerking.

Het Bornse PCC hield eind april 1936 onder leiding van burgemeester Schaepman, haar laatste vergadering en werd per 1 mei opgeheven. Aan de heren van Leeuwen, Lievenboom, Rohling en Elfring. Respectievelijk voorzitter, secretaris, oud penningmeester en penningmeester werd een gedenkpenning namens het N.C.C. uitgereikt. De burgemeester gaf aan dat er uit den Haag een circulaire was gekomen waarin aanwijzingen stonden tot voortzetting van het werk van het PCC, zij het in andere vorm en wijze (de borgstellingsfondsen). Over en weer, de heer D. van Leeuwen als voorzitter en de heer J. Hes als lid van het comité, waren er woorden van dank omtrent de prettige samenwerking en goede verstandhouding.

Alle leden van het opgeheven PCC zetten hun werkzaamheden in de nieuwe Commissie van Samenwerking voort.

Rabbijn Joseph Hes

Ds. B. van der Goot

Dat voortzetting van de werkzaamheden noodzakelijk was, blijkt niet alleen uit de indexcijfers (zie tekst onder de kop Nationaal Crisis Comité), maar ook uit de grote hoeveelheden aanvragen om steun die de commissie in de winter 1935, maar ook nog in het voorjaar van 1936, toen nog 54 aanvragen per week werden ontvangen. De crisis eindigde pas in de loop van 1937.

De Commissie van Samenwerking begint in de Bornse Courant van 9 mei 1936 haar werkzaamheden met het volgende gedicht:

GEVEN BLIJFT PLICHT !!

Het Plaatselijk Crisis Comité heeft afgedaan, Commissies van Samenwerking verlenen steun voortaan.

Of een PCC dan wel CVS de steunverlening verricht,

Het geven van periodieke bijdragen blijft UW plicht.

Commissie van Samenwerking

In memoriam Anja Tanke.

Annemarie Haak / Redactie

Het bestuur, de redactie en het schrijverscollectief van Boorn en Boerschop zijn diep geraakt door het overlijden van Anja Tanke. Voor de Heemkunde was ze een onmisbare factor, een enorme steun en toeverlaat voor al diegenen die een beroep op haar deden bij onderzoek naar stamboom, erfgoed of andere historische gebeurtenissen. Als adviseur van ons schrijverscollectief, dat zorgt voor de invulling van het magazine Boorn en Boerschop, hielp ze actief mee om de benodigde informatie boven tafel te krijgen. Ook leverde ze zelf artikelen aan. Anja was geruime tijd eindredacteur van het blad dat onder haar bezielende leiding uitgroeide tot een glossy magazine dat veel gelezen wordt. Ze was na haar afscheid van de redactie nog als adviseur aan het blad verbonden.

Haar betrokkenheid bij de beeldbank van Mijn Stad Mijn Dorp bezorgde Borne een prominente plek op deze site. Een fatale ziekte maakte een eind aan het leven van deze krachtige, bevlogen vrouw. Als Heemkundevereniging zullen we haar enorm gaan missen!

Een zoektocht naar een in Borne gevonden flesje

Martin Thiehatten

In het najaar van 2017 werd de Oude Deldensestraat opgeknapt. Het riool moest worden vernieuwd en de straat kreeg een nieuw aanzien. Om het riool te vervangen werd er grondig gegraven. Nadat het 's nachts had geregend kwam er door het weggespoelde zand een bruin glimmend stukje glas tevoorschijn. Bornenaar Martin Lucas pakte het en zag, dat het een flesje was met een merkwaardige vorm.

Onlangs kwam ik met hem in contact en gaf hij mij voor de heemkundevereniging dat flesje. Het flesje heeft een dop die eruit als een schroefdop, maar het is één geheel met het glas van het flesje en het heeft een tuitje met een sleufje. In het flesje zit een soort kluit, die er met water niet volledig uit te krijgen is. Na er wat metselzand als schuurmiddel in te doen en met wat water wordt het flesje schoon, door daarmee goed te schudden.

De vorm intrigeert mij en ik ben benieuwd waarvoor het is gebruikt. Martin Lucas heeft het flesje gevonden aan de Oude Deldensestraat op de plek, waar vroeger tandarts Ticheler heeft gewoond. Een historische locatie, want in 1896 is daar de Bornse Elektriciteit Maatschappij (BEM) begonnen door Hofstede Crull. Nadat die is verplaatst naar Hengelo komt in dat gebouw de meubelfabriek van Ter Marsch. Deze fabriek is in 1943 bij een bombardement verwoest.

De Oude Deldensestraat vóór 1943 met rechts vooraan het bedrijf van ter Marsch.

Is dit flesje ook iets historisch? Ik mail de foto van het flesje naar oud huisarts Hans Hobert met de vraag, of hij een idee heeft wat het kan zijn. Hans Hobert komt tot de veronderstelling dat het een druppelflesje was voor o.a. tincturen.

Wat is een tinctuur? (Info wikipedia)

Een tinctuur is een alcoholische oplossing. Meestal wordt dan een oplossing bedoeld van waardevolle stoffen die zijn gewonnen uit planten, plantendelen, wortels van planten, bladeren, harsen, bloemen en zelfs het zaad. Het is maar net wat de bedoeling van de tinctuur is. Deze tincturen worden vooral ook in de planten en kruidengeneeskunde gebruikt. Deze soort van geneeskunde noemt men Fytotherapie.

Fytotherapie is een geneeswijze waarbij plantaardige geneesmiddelen worden toegepast ter bevordering of het behouden van de gezondheid. Tincturen worden overigens ook gebruikt in de cosmetica, voedingssupplementen en dranken. Groot voordeel van een tinctuur is dat het heel lang houdbaar is en gemakkelijk in druppelvorm is te gebruiken. Zelfs voor kinderen levert het weinig problemen op.

Hij adviseert mij, navraag te doen bij de Bornse apotheken.

Kirsten Movig-Weekers van apotheek Dana heeft zelf geen idee, maar legt de vraag bij haar ouders, die beide apotheker zijn geweest. Ze weten niet precies wat voor flesje het is en stellen voor, navraag te doen bij het apotheekmuseum in Gouda.

Marjolein Smit-Kroese van apotheek Stoop krijgt ook geen duidelijkheid bij haar oudste medewerkster. Ook zij adviseert te informeren bij het museum in Gouda.

Van beide apothekers krijg ik het mailadres van het apotheekmuseum,

info@stichtingfarmaceutischerfgoed.nl.

Ook daar stuur ik een foto met de vraag naar toe. Wim Rakhorst en Henk Boersma van de stichting farmaceutisch erfgoed in Gouda hebben hun best gedaan om zoveel mogelijk boven water te halen. Henk komt tot de conclusie, dat het een druppelflesje was voor viskeuze vloeistoffen. Deze flesjes kwamen meer voor in het buitenland dan in Nederland en het kan heel goed door een tandarts zijn gebruikt. Niet kan worden gevonden welk buitenland en in welke periode deze flesjes werden gebruikt.

Links: het flesje meet 3 x 8 cm.
Rechts: de dop met schroefdraad

Al met al is er toch duidelijkheid gekomen over dit gevonden flesje, waarvoor ik allen zeer hartelijk bedank.

Viscositeit (Info wikipedia)

Viscositeit, ook bekend als stroperigheid, traagvloeibaarheid of dikvloeibaarheid, is een fysische materiaaleigenschap van een vloeistof of van een gas. Het is de eigenschap van een fluidum die aangeeft in welke mate deze weerstand biedt tegen vervorming door schuifspanning.

Zo is water een voorbeeld van een vloeistof met een

*lage viscositeit, honing een voorbeeld van een vloeistof met een hoge viscositeit. Vloeistoffen met een hoge viscositeit worden **viskeus** genoemd. Het vloeigedrag van stoffen wordt bestudeerd in de reologie.*

*De naam viscositeit is afgeleid van de Latijnse naam voor de maretak *viscum album*, bessen waarvan in vroegere tijden vogellijm werd gemaakt.*

Uiteindelijk is het duidelijk geworden, dat het flesje wel degelijk enige waarde heeft. De Heemkundevereniging heeft weer een historisch voorwerp, die mogelijk voor een expositie kan worden gebruikt.

Nostalgische dorpspomp

Martin Thiehatten

Op de hoek van de Marktstraat, Brinkstraat en Koppelsbrink staat een oude dorpspomp. Steeds als ik daar langs kwam vroeg ik mij af, waarom die pomp daar staat en of die daar ook als pomp gebruikt werd. Het verhaal daarover vond ik in het krantenarchief van het HIP (Historisch Informatie Punt) van de heemkundevereniging.

De pomp is afkomstig uit Delden, waar deze vroeger diende als waterbron. De pomp was eigendom van de baron van Twickel. Toen er in Delden een waterleiding werd aangelegd, werden de toen aanwezige drie pompen verwijderd.

De heer de Jong uit Borne, destijds districtschef van het waterleidingbedrijf in Delden, wist de drie pompen te redden en bewaarde ze op het terrein van het bedrijf.

Een vroegere architect uit Delden kwam er op de een of andere manier achter waar de pompen waren gebleven. Hij kreeg twee van de drie pompen, die in zijn woonplaats Heilo een plek hebben gekregen.

De derde pomp werd in Borne bij het woonwagenkamp in de vroegere Kerkedennen geplaatst, waar het kraantje van de waterleiding was stuk gegaan. Die locatie wordt nu Zonnig Spoor genoemd. Later werd deze gietijzeren pomp als sierstuk op het Dorsetplein geplaatst.

Bij de nieuwe inrichting van de Brinkstraat in augustus 1988 is de pomp op de huidige plek gekomen, waar toen eveneens nostalgische lantaarns zijn geplaatst.

De oude pomp bij de Brink

De ondergang van de Bornse Courant

Henk Kraaijenbrink

Voor mij ligt de allerlaatste Bornse Courant, gedateerd 29 juni 2021. Een meer dan 100 jaar oud cultureel monument verdween. Eigenlijk was die datum al eerder want de laatste versie was niets anders dan een kloon van het 'Hengelo's Weekblad' met daarin dan ook Hengelo's gemeentenieuws. In de Bornse Courant dient natuurlijk het Bornse gemeentenieuws te staan met daarnaast ook de raadsverslagen. Tot 2018 geschreven door Jan Stoop en jaren daarvoor door diens voorganger Cees Medendorp. Maar door oneigenlijke argumentatie en onjuist gebruik van de Aanbestedingswet 2012 door het, nota bene, het eigen gemeentebestuur is, naar mijn mening, de Bornse Courant de nek omgedraaid. Het trieste ondemocratische gevolg is dat sindsdien de bevolking van Borne niet meer per krant structureel geïnformeerd wordt over de hoofdlijnen van de Bornse politiek. De gemeente vindt dat ook niet nodig. Mijn verzoek, begin 2021, middelen vrij te maken voor een onafhankelijk verslag van raadsvergaderingen is niet gehonoreerd. Hoewel er wel gemeenten zijn die dat, i.v.m. de communicatie naar de burgers, wel gedaan hebben. Daarnaast hebben de inwoners ook niet meer de mogelijkheid publiekelijk zaken aan de orde te stellen die hun aangaan. Dit belemmert een gezonde vrije maatschappelijke discussie. Hieronder een verslag van de gang van zaken die mede tot die ondergang geleid hebben. Op verzoek van een medewerkster van de Bornse Courant van weleer, mevrouw Ria Stegeman, ben ik intensief bij de gang van zaken omtrent de aanbesteding van het gemeentenieuws betrokken geweest. De historie is recent maar, hoe dan ook, inmiddels historie. Meestal ziet men historie iets dat minstens een (halve) generatie of meer oud is. Dat is niet zo. Gisteren is al historie, net als de Bornse Courant nu.

Wat vooraf ging.

Het moet eind jaren '70 geweest zijn toen eigenaar van drukkerij en van de Bornse Courant, de heer van Loon, mij uitnodigde zijn nieuwe pers te komen bekijken toen ik een berichtje afgaf bij de balie van zijn kantoor bij de drukkerij. Het was de tijd dat in elke huiskamer een echte of nagemaakte letterbak hing. Het zetten van de krant met letter voor letter was voorbij, de offsetpers deed zijn intrede. Het kan ook een modernere versie daarvan geweest zijn. Op een of andere manier is het nooit tot een bezoek gekomen. Nog weer jaren later in de jaren '90 of al in de nieuwe eeuw, toen van Loon van zijn pensioen wilde gaan genieten, verkocht hij drukkerij en krant aan de firma Wegener, drukker en eigenaar van de Twentse Courant Tubantia, een samenvoeging van Tubantia en de katholieke Twentsche Courant. Wegener zocht de heer T. Stegeman aan om voor de inhoud van de Bornse Courant zorg te dragen in de geest van zijn voorganger. Zijn vrouw Ria zorgde voor de advertenties. Stegeman beloofde goed voor de erfenis van van Loon te zorgen. Dus bleef alles bij het oude. Intussen, mogelijk rond 2015, nam DPG (De Pers Groep) heel Wegener, de eigenaar van zeer veel regionale kranten, over en

daarmee ook de Bornse Courant. DPG was uitgever van bijna alle landelijke kranten op de Telegraaf na. Maakt dat nu wat uit? Schijnbaar veranderde er niets. Naar mijn mening wel. Zo'n groot concern zal weinig interesse tonen voor een mini-krantje van een gemeente met ruim 20.000 inwoners. Toen brak het jaar 2017 aan en ontstonden er spanningen tussen de gemeente en de Bornse Courant. Daarbij liet grote broer DPG, die de Bornse Courant goed juridisch had kunnen ondersteunen, het afweten.

De allereerste Borsche Courant (1902)

Aanleiding tot de aanbesteding gemeentenieuws.

Het is al weer een poos geleden dat het gemeentenieuws aanbesteed werd en, volgens het gemeentebestuur, het blad De Week van Borne (DWvB) de beste offerte had bij de door het gemeentebestuur geforceerde aanbesteding. De Week van Borne is een exoot. Feitelijk geen expliciet Borns blad, omdat het vol staat met advertenties van buiten Borne en ook geen politiek nieuws opneemt of een lezersrubriek kent. Dus staat het blad maar half in de samenleving in tegen-

(Waar vervolg)

stelling tot de Bornse Courant. De Bornse Courant (BC) greep naast de aanbesteding.

Het bestaande contract liep niet af. De BC zou het contract tussentijds verbroken hebben, aldus het college van B & W. Het verscheen op woensdag i.p.v. donderdag. De BC bestreed deze reden omdat daarover, naar eigen zeggen, overleg gepleegd was met de betreffende ambtenaren die de verschuiving met een dag accepteerden. Wel na enig pas- en meetwerk. M.a.w. het ging om miscommunicatie binnen de gemeente (B & W versus ambtenaren) of erger.

Het eerste signaal van dat 'erger' kwam van het gemeentebestuur op 26 april 2017. Toen vroeg een medewerker van de BC (Jan Stoop, schrijver van de raadsverslagen) in een gesprek met burgemeester Welten of 'de gemeente wel verder wilde met de BC'. Uit de brief hierover, in mijn bezit, begreep ik dat het antwoord zoiets was als: 'Of de BC wel verder wilde met de gemeente?'. Een ietwat bedreigende vraag want 'wie betaalt bepaalt'. Tot zover de feiten van de aanleiding. 'Erger' omdat er zoveel ongerijmdheden in de verdere gang van zaken zitten dat m.i. toeval uitgesloten lijkt. De belangrijkste feiten worden verderop weergegeven.

Conclusie t.a.v. de aanleiding.

Het opzeggen van het contract met de BC is m.i. een vorm van onbehoorlijk bestuur, dan wel contractbreuk door de gemeente, aannemende dat het juist is dat de BC een akkoord had bereikt met de betreffende gemeenteambtenaren t.a.v. de verschijningsdag van de BC.

Dat blijkt omdat het gemeentenieuws sinds 2018 ook op woensdag in DWvB verschijnt. De reden van opzeggen van het contract door het gemeentebestuur kan dus niet zwaarwegend geweest zijn. Bij een zwaarwegende eis zou deze opgenomen moeten zijn in de lijst van eisen bij aanbestedingsprocedure. Deze is verwoord in de gemeentelijke brief 'Offerte gemeentenieuws' nummer 17uit09478 dd. 25 augustus 2017. De eis verschijningsdag werd niet opgenomen.

Hoe ging het verder?

Er kwam dus een aanbestedingsprocedure. Met de aanbestedingsprocedure was iets merkwaardigs aan de hand. Daarin wordt door de gemeente toegezegd **'uiterlijk 15 november een voornemen tot gunning (voorlopige gunning) aan de inschrijvers'** bekend te maken. Dan hebben **'de inschrijvers nog 5 werkdagen daartegen in rechte op te komen. Na bestuurlijk besluitvorming vindt de definitieve gunning plaats (streefdatum uiterlijk 30 november)'** ¹⁾ Die 5 dagen, die de gemeente een inschrijver gunt, staan in schril contrast met de ruim 3,5 maand die de gemeente zichzelf gunde tussen 9 mei (info uit Memo raad dd 18int00060) en 25 augustus 2017. Verder is het 'in rechte' 5 dagen m.i. vreemd. De

informatie van het **Expertisecentrum Aanbesteden leert dat de aanbestedende dienst 'relevante redenen voor die beslissing moet opnemen, alsmede de termijn van 20 dagen waarmee de uiteindelijke gunningbeslissing wordt opgeschort'** ²⁾ De 20 dagen gaan dus in na de beslissing van B & W en niet na een 'voorgenomen besluit' van de ambtelijke dienst.

De ingangsdatum van het nieuwe contract werd 1 januari 2018. Het besluit zou oorspronkelijk streefdatum 30-11-2017 genomen worden, maar werd verschoven naar 12-12-2017 en op 13-12-2017 bekendgemaakt. Motivering van de verschuiving was 'omdat we de weging erg zorgvuldig gedaan hebben' (J.H.E. Nijhuis in 17uit12451 dd. 1-12-2017). In dit besluit tot 'voorlopige gunning gemeentenieuws' wordt slechts een puntentabel gepubliceerd zonder achterliggende argumentatie hoe de gemeente tot haar puntenweging is gekomen. Tegen dit besluit mag men nog 5 dagen bezwaar maken. Voor de goede orde, dit zogenaamde besluit is niets anders dan een advies aan B & W.

Gezien de datumplanning van deze aanbesteding was deze, bij een norm van 20 werkdagen die pas intreed na het besluit van B & W, een farce.

Toch gebruikt de BC de 5 dagen om in beroep te gaan tegen de voorlopige gunning bij brief van 6 december. N.a.v. dit bezwaar wordt de puntentabel aangepast. De BC voert o.a. terecht aan dat het grotere verspreidingsgebied (buiten de gemeente Borne) geen rol kan/mag spelen.

Pikant is hierbij te vermelden dat DWvB in haar commentaar op de gunning in DWvB van 21-2-2018 toegeeft dat zij, ten tijde van de aanbesteding, de bezorging niet op orde had en dus de gemeente niet correct heeft geïnformeerd.

Dus erg zorgvuldig was de beoordeling dus ook weer niet, want de aanpassing gebeurde in een vloek en een zucht en bovendien werd de bezorgingsbewering van de nieuwkomer DWvB niet gecontroleerd!

Bij B & W valt het formele besluit, zoals gezegd, op 12-12-2017. (Zie collegebesluit 17INT13552) BC krijgt dat op 13-12-2017 te horen. Vanaf 1-1-2018 zal DWvB het gemeentenieuws publiceren. Bovendien werd, voor zover ik kon nagaan, het formele besluit slordig bekendgemaakt. Want op 20 december 2017 ontvangt de gemeente een brief van de BC, die schrijft dat men nog geen antwoord op het bezwaar ontvangen heeft.

Formeel kan men dan nog 20 dagen bezwaar maken op het collegebesluit. Dit is niet terug te vinden in de gemeentelijke brieven. De BC wordt niet geattendeerd op de mogelijkheid tot het indienen van een formeel bezwaar. De puntentabel is verder niet van argumentatie voorzien en evenmin als het bedrag waarvoor gegadigden het gemeentenieuws willen publiceren. N.a.v. het bezwaar op de voorlopige gunning is er een 'technische

aanpassing'. Deze 'technische aanpassing' leidt niet tot een ander besluit, aldus de gemeente. De definitieve datum van gunning is inmiddels naar 13 dec. 2017 verschoven (brief 17uit12451 dd. 1 dec. 2017).

Conclusie:

Op 9 mei 2017 besloot het college van B & W al tot een aanbestedingsprocedure (Zie Memo voor de raad 18int00060). De aanvang van de aanbestedingsprocedure start pas op 25 aug. 2017 (brief 17uit09478). Er wordt ca. 3,5 maand getreuzeld zodat de periode voor de gunningprocedure zeer kort werd. De verdere planning en aanpassing daarna maakt dat de procedure niet normaal kan verlopen.

Het gemeentebestuur is 'zorgvuldig' door onzorgvuldigheid! Het is onbehoorlijk bestuur als de gunning op 1-1-2018 ingaat en men de indieners van de offerte 5 dagen gunt op een 'voorgenomen besluit' terwijl men recht heeft op 20 dagen na een formeel besluit. Het besluit van gunning kan pas na 1-1-2018 ingaan omdat het college pas op 12-12-2017 het besluit neemt.

Door het ontbreken van de argumentatie bij de puntentoeiding, waar men recht op heeft, ontbreekt daardoor de mogelijkheid dat een onderbouwd verweer. Een mogelijk verweer zou pas na 1-1-2018 nog rechtsgeldig zijn. Om beide redenen lijkt mij dat het genomen collegebesluit onrechtmatig is.

De argumentatie bij de gunningverlening.

Maar naar mijn idee zat er, door mijn eerste oriëntatie, een ongezond luchtje aan de zaak. Reden om een beroep te doen op de Wob (Wet openbaarheid van bestuur). Naast de geanonimiseerde offertes ontving ik het belangrijke besluit (17int 13552 dd) door het gehele college van B & W getekend op 12-12-2017. Vooral dit stuk bevestigde mijn vermoedens dat er bewust of onbewust fout gehandeld was. Ook het Memo (18int00060 dd. 16-1-2018) gericht aan de raadsleden, om achteraf verantwoording af te leggen over de gunning van de plaatsing van het gemeentenieuws, was interessant. De m.i. meest kenmerkende zin hierin: **'Een afschrift van dit college rapport treft u hierbij aan (bijlage 4). Het besluit is openbaar, het rapport, waarin de argumentatie zelf, is aangemerkt als niet openbaar'**. Er wordt niet gemotiveerd waarom dit rapport, met de argumentatie, niet openbaar zou mogen zijn. Uiteraard kunnen over een niet openbaar stuk in een openbare raadsvergadering ook geen vragen gesteld worden. M.a.w. wat betekent de verantwoording achteraf dan nog? Feitelijk werd de raad buitenspel gezet.

In het programma van eisen voor de offerte [17UIT09480/09482] zijn **'objectieve criteria geformuleerd die van belang'** zijn **'voor een goede informatievoorziening van onze inwoners'**. Uiteraard een terecht uitgangspunt.

Later wordt vermeld dat Heinink Media (DWvB) de aanbesteding heeft gewonnen. Hierbij blijken bij het collegebesluit **'de geboden extra's'** doorslaggevend. Alleen op dit cruciale punt zal ik hier verslag doen. Essentie is dat deze niet objectief blijken. In strijd dus met het eigen hierboven geciteerde uitgangspunt van de gemeente.

Reden dus om met name de **'geboden extra's'** nader te onderzoeken. Kern ervan is dat ze van belang zijn voor de goede informatievoorziening waar de Bornse inwoners recht op hebben in relatie tot het gemeentenieuws? Daartoe werd de argumentatie bestudeerd, vervat in collegebesluit 17INT13552 van 12 dec. 2017. Deze worden voor DWvB (Heinink Media) in het definitieve besluit met 6 punten beoordeeld en de BC (Persgroep) met 4. Voor de goede orde moet nog worden vermeld dat bij de voorlopige beoordeling hier 1 punt verschil was in het voordeel van DWvB. Dit verschil in punten blijkt doorslaggevend bij het besluit DWvB het gemeentenieuws te gunnen.

Pas na bezwaar van de BC na de voorlopige gunning (17uit12451) werd dit, volgens de gemeente, 'technisch aangepast' door 'bereik' (dit blijkt uit 17INT13552) bij DWvB extra de wijk Slangenbeek (van gemeente Hengelo), van het criterium '(Na)bezorging en bereik' inhoudelijk te verplaatsen naar criterium 'geboden extra's'. Borns gemeentenieuws is niet relevant voor Hengelo, maar dat terzijde.

Wat zijn die extra's eigenlijk? Bij DWvB bestaan die uit: **'De kwaliteit van de pagina Meedoen'** (betreft gemeentelijke advertentie Meedoen in Borne) **en een extra aanbod van gratis pagina's rondom de verkiezingen en voor bezorging in wijk Slangenbeek in verband met wens ondernemers.'**

Waar de 4 punten van de BC op gebaseerd zijn blijft onduidelijk. Alleen het verschil in punten wordt benoemd.

Wat zegt het Expertisecentrum hierover: **'Het is niet zomaar toegestaan om na bekendmaking van het gunningsvoornemen de gronden van uw beslissing nader in te vullen'**. Geboden extra's is volledig vrijblijvend en geen objectief criterium. De gronden voor de beslissing zijn nader ingevuld door een paar punten die vermeld stonden in de offerte van DWvB.

Bij aanbesteding gemeentenieuws zijn de gronden niet vooraf bekend gemaakt aan de gegadigden dus is de objectieve waardering onmogelijk, dus onzorgvuldig.

Daarbij komt dat **'de gunningcriteria betrekking moeten hebben op de opdracht'**, aldus alweer het Expertisecentrum Aanbesteden. Dit is niet het geval bij de kwaliteit van de pagina "Meedoen in Borne", noch de wens van ondernemers of een aparte pagina voor politieke partijen bij verkiezingen (de geboden extra's). Deze 'geboden extra's' hebben geen betrekking op het gemeentenieuws.

Wel wordt naar 'de wens van ondernemers' geluisterd en politieke partijen een cadeautje beloofd in de vorm van 'extra aanbod van gratis pagina's rondom de verkiezingen' (Zie B en W voorstel 17INT13552 geratificeerd op 12-12-2017 door het voltallige college).

Het college van B & W stelt, in hun rapportage aan de raad (18uit00060 dd. 16-1-2018): 'De aanbesteding is conform de aanbestedingregels en naar onze mening transparant en zorgvuldig gedaan.' De gemeenteraad accepteerde dat, maar de argumentatie van de mening van het college van B & W kreeg zij niet, evenmin als de BC. De gemeenteraad is door het college van B & W effectief misleid. **Conclusie.**

De geboden extra's hadden om 2 redenen niet meegeteld mogen worden.

A. Omdat de extra's die objectief geformuleerd zijn.

B. Omdat ze geen betrekking hebben op het onderwerp van de aanbesteding, te weten de publicatie van gemeentenuieuws.

De mening over transparantie die B&W geeft aan de raad is een fictie. De raad werd misleid en vroeg niet door. Luisteren naar de wens van ondernemers en een cadeautje voor de politieke partijen is bedenkelijk en niet correct en riekt naar omkoperij.

Samenvatting en conclusie.

Uit verkregen gemeentelijke (interne) documentatie op basis van het Wob-verzoek blijkt dat de gemeente Borne de Aanbestedingswet 2012 niet correct heeft toegepast.

De gemeente handelde daarmee dus in strijd met de wet. Het besluit van het gemeentebestuur is dus m.i. onrechtmatig. Daarmee is ook de integriteit van het gemeentebestuur in geding. Er lijkt vooringenomenheid te hebben bestaan, maar is slechts aantoonbaar door betrokkenen onder ede te horen.

Als DPG een goede jurist op deze zaak gezet had, had de gemeente geen schijn van kans gehad. Maar zoals gezegd, zo'n groot landelijke concern maakt niet om een dorpskrantje met historische betekenis. Zowel de gemeente als DPG zijn de veroorzakers van de ondergang van de Bornse Courant. De gemeente vanwege de aanval, DPG vanwege de verwaarlozing van haar zorgplicht, dus van de verdediging. Maar ja zonder aanval was de verdediging niet nodig geweest.

Wat zijn de gevolgen:

*De gehele aanbesteding is een vorm van onbehoorlijk bestuur met als uitkomst een onterechte gunning aan DWvB.

*Indirecte bijdrage aan de ondergang van de Bornse Courant vanwege het verliezen van een vaste inkomensbron en daarmee ook het wegvallen van de rapportage van de raadsverslagen.

*Het onterecht schaden van belangen van een Bornse ondernemer.

*Het misleiden van de gemeenteraad van Borne door B & W.

*De democratie heeft niet goed gefunctioneerd. Mijn verzoek om een onafhankelijke onderzoek, dan wel een onderzoek door de raad zelf, werd continu genegeerd. Inhoudelijk is er nooit op ingegaan.

Nawoord.

Waarom er door de gemeente zo gehandeld is, is niet te achterhalen. Uit het onderzoek op basis van de documenten en het bestuderen van het tijdspad kan ik slechts een vermoeden uitspreken. Dat vermoeden behelst de veronderstelling dat de aanbesteding doelbewust gebruikt is om de Bornse Courant een hak te zetten. Wat zou een reden daarvoor kunnen zijn?

Ik denk daarbij in eerste instantie vooral aan de oppositie die vanuit Zenderen continu gevoerd wordt tegen de geplande rondweg om Borne die voor Zenderen belastend uitpakt. Zenderen maakt ruim gebruik van de BC om daar discussie over te voeren. Mocht 'Zenderen' de oorzaak zijn, dan is dat een aanval op het plaatselijke democratisch proces en op de vrijheid van meningsuiting en die te frustreren.

Daarnaast is mijn verzoek om een formeel onderzoek, dat ik in mijn bezwaarschrift geuit heb, naar de gang van zaken risicovol voor de bestuurders. Men weet waarschijnlijk wel dat men fout zit. Daarmee lopen eigen wethouders, voorheen de lijsttrekkers van de drie collegepartijen, gevaar van imagoschade.

Rest de vraag of de Bornse Courant op termijn toch niet verdwenen zou zijn. Dat is in de huidige tijd van schaalvergroting en advertenties via digitale media niet onwaarschijnlijk. Maar de wijze hoe het gemeentebestuur een monument van de gemeenschap Borne nu op zeep geholpen heeft is ontluisterend.

Noten:

¹⁾Zie gemeentebrief 17UIT09479 dd. 25 augustus

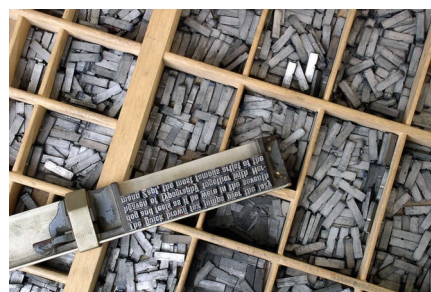
²⁾www.pianoo.nl website van het Expertisecentrum Aanbesteden van de overheid

Geraadpleegde bronnen:

De heren T. Stegeman en J. Stoop

Gemeentelijke documenten

De website PIANOo van het Expertisecentrum Aanbesteden

‘OP ZIEN TWENTS’, gezegd en geschreven. -1-

Leo Leurink

Een vaste rubriek, onder bovenstaande titel, op een vaste plek in Boorn & Boerschop, het blad van de Bornese Heemkundevereniging. Dat is mijn wens om de Twentse taal te stimuleren en mede in leven te houden. Waarbij de lezers zelf kunnen bijdragen door de pen ter hand te nemen.

In Borne wordt gelukkig nog steeds Twents gesproken, meestal met familie of bekenden onderling. Ook in verenigingsverband en niet alleen bij onze Heemkundevereniging, hoor ik nog regelmatig de Twentse spraak.

Of dat nu tijdens het beoefenen van sport dan wel als toeschouwer langs de lijn is, maakt niet uit. Als ik bijvoorbeeld bij mijn voetbalclub NEO langs de lijn sta of in het clubhuis vertoef hoor ik bijna uitsluitend de Twentse spraak. En dat is niet alleen in Borne, maar ook bij veel andere verenigingen het geval. Ook op de werkvloer wordt veel Twents gesproken! “Doar is niks mis met, dus gewoon verdan doon!”

Het Twents komt bij mij vertrouwd over en heeft vaak een surplus aan zeggingskracht; dit in vergelijking met het algemeen ‘beschaafd’ Nederlands, dat steeds meer en meer wordt vermengd met woorden uit de Engelse taal.

Een van de belangrijkste uitgangspunten van ‘Heemkundevereniging Borne’ is het bevorderen van het cultureel erfgoed. Dat is een breed begrip en houdt niet alleen het behoud in van materieel erfgoed, maar ook het behoud van de (streek)taal. Dat geldt uiteraard ook voor ons verenigingsblad Boorn & Boerschop, waarin, zoals de redactie het zelf omschrijft: “artikelen worden opgenomen met betrekking tot geschiedenis, geografie en dialect, in nauwe relatie met Borne, de kerkdorpen en omgeving”.

Met dialect wordt hier bedoeld de Twentse spraak, die uiteraard plaatselijk min of meer kan verschillen, maar in al zijn varianten deel uit maakt van de Nedersaksische taal.

Sedert 10 oktober 2018 spreken we niet meer van het Twentse dialect maar officieel van de Twentse taal. In het provinciehuis in Zwolle werd toen een convenant onderschreven dat het Nedersaksisch een volwaardig en zelfstandig onderdeel is van de taalsystematiek in Nederland en kent zeven hoofdvarianten, waaronder het Twents, Sallands en Gronings, en heeft in Nederland naar schatting anderhalf miljoen sprekers. Verder wordt er in Denemarken en in Duitsland door circa vijf miljoen inwoners nog Nedersaksische taalvarianten gesproken.

Bij veel Twentenaren werd ‘t Twents nog niet zo heel lang geleden met de paplepel ingegeven. In de huidige tijd is dat, zoals bekend, niet meer zo vanzelfsprekend.

Gelukkig heeft onze Heemkundevereniging zich eerder voorgenomen de Twentse spraak tijdens verenigingsbijeenkomsten zoveel mogelijk te ambiëren. Naar ik hoop wordt deze ambitie nu en in de toekomst hardgemaakt.

In het blad ‘Boorn & Boerschop’ vinden we regelmatig, alhoewel niet structureel, een in het Twents geschreven artikel. Hiervan is Johan Kwast de meest bekende en meest regelmatige inbrenger. Johan, onlangs de 90 levensjaren gepasseerd, weet het Twents nog op papier vast te leggen, in een vorm, zoals de ons voorgaande generaties het nog spraken. In zijn korte verhalen, waarvan er vorig jaar vijftig in zijn boek ‘Tusken doem en wiesvinger’, zijn opgenomen en vrij snel waren uitverkocht (!), kom ik vaak nog beeldende Twentse uitdrukkingen tegen, die ik in mijn prille jeugd mijn moeder en onze grootmoeders hoorde spreken.

Zelfs Johan Kwast, nog immer helder van geest en nog schrijvende, ook voor het blad ‘n Bodbreef’, van ‘de Kreenk vuur de Twentse spraak’, heeft niet het eeuwige leven.

Opvolgers, de weinigen binnen de Heemkundevereniging die er misschien nog zijn, zullen steeds meer moeite moeten doen om verarming van het Twents te kunnen trotseren. Wel kunnen zij het Twents, al dan niet in afgevlakte vorm, in stand houden. Helaas zijn er, naar mij bekend, in het Borne en onder de Heemkundefleden niet zo heel veel Twents schrijvende auteurs. De ons allen bekende Gé Nijkamp schrijft veel en goed, ook in het Twents. Het zou mooi zijn wat vaker een Twentse inbreng van hem in dit blad te kunnen lezen. Dat geldt ook voor Bert Groothengel, die als voormalig streektaalconsulent en voorvechter van de Twentse taal zich nog amper laat horen, ook niet in dit blad.

Na het vertrek van onze bekende Borne keurslager en smeug Twents schrijvende en dichtende Gerrit Rensink naar Ameland, is inmiddels jammer genoeg het doek voor de ‘Boornse Noabers’ gevallen. Samen met zijn Annemiek en ‘mede-noabers’ stonden zij de laatste jaren borg voor goed opgevoerde humorrijke revues in ‘t Twents.

Naast het nagelaten werk van Johan K. en Gerrit R. hoop ik dat zij en anderen uit de kring van de ‘Boornse Noabers’ nog voldoende inspiratie vinden om hier hun Twentse taalinbreng te doen vervolgen. Parallel met de bijdragen van ondergetekende in dit blad gedurende de laatste en in de nog komende jaren, roep ik ook anderen op om in het Twents te gaan schrijven. Dat kan zijn in de vorm van een kort verhaal, een anekdote, een limerick of in een andere dichtvorm, hoe dan ook!

In het geval u denkt moeite te hebben om (sommige) woorden in het Twents te schrijven dan wijs ik u op het internet waar diverse Twentse woordenboeken zijn te vinden.

Met name wil ik hier de aandacht vestigen op het 'Dialexicon Twents' van Goaitsen van der Vliet, een digitaal woordenboek, die men in een gecombineerde versie van zowel in Nederlands-Twents als in Twents-Nederlands kan downloaden. Het opereert onder de naam van de 'Twentse taalbank', dat een kenniscentrum en werkplaats is voor het vinden, inventariseren, verzamelen, behouden en publiek maken van geschriften en geluidsopnames in en over het Twents. Van der Vliet en consorten leveren met deze zeer uitvoerige Twentse taal informatiebron een geweldige prestatie die u ongetwijfeld verder kan helpen om de Twentse taal te kunnen lezen, te begrijpen en om het zelf te kunnen schrijven.

* Site: <http://www.twentsetaalbank.nl>

'Twentehoes', nu in Borne!

Onlangs is het eerder in de Hengelose Bieb gevestigde 'Twentehoes' naar het Bornse Kulturhus verhuisd. Onder samenwerking met o.a. de 'Kreenk vuur de Twentse Sproak' spreekt het zich uit om een dak te zijn voor alles wat met de Twentse taal te maken heeft. Binnenkort (of inmiddels al) zijn daar hulpbronnen, geschriften, et cetera te vinden. Het streven is, althans, volgens hieronder afgebeelde medewerkers, om vanuit het Bornse Kulturhus, het 'stoffige Twents sexyer te maken!'

Ellen Peters en Adrie Hemmink van Twentehoes werken aan projecten om de Twentse taal levend te houden.

Na deze uitvoerige inleiding, nu nog in het Nederlands voor die lezers die de Twentse taal (nog) niet voldoende beheersen, stappen we nu over in het Twents.

Om oeleu 'n idee te doon wat 'n opzet is van dizze rubriek, he'k hier in 't Twents een gedicht en een kort verhaal opnömmen.

Et hiervolgende gedicht is oet 'de Melbuuln van Nazareth', een boek oawer bieijnamen in en um Boorn. Het spölt zich of bieij de möl van Herman Velthof. Bieij 'Herman van de Möl' heulden ze vrogger wal van grappenmakeriej. As Herman et nich dee, dee't den jongn van de Lenne oet Soasel et wal. Wat zich doar warachtig 'n moal ofspöln, doar hef 'Wossengait' (Gerrit Rensink) een bieijzonder raak riemsel van maakt.

Pottuffel!

*Meneer de Vries oet Amsterdam
verhuus'n noar Twente too.
En zonne verhuuzing van oet 't westen
dat gef nog 'n heel gedoo.*

*'n Mooi hoes, nen hof met appelbeum,
umbouwd met takkedroad;
dat vun de Vries in 't mooie Boorn
vlak bieij de Grotestroat.*

*Hee har d'r ok nen moestuin bie'j,
mooi ummaakt, 't zaand mooi zwat.
Mar van greunte har hee gin verstaand
dus knooi'n den keerl mear wat.*

*Op ne goei'n dag dech meneer de Vries:
"Ik wil wel aardappels verbouwen,
dan hoef ik niet elke week
met zo'n zware zak piepers te sjouwen"*

*Dus geet 'e noar Herman van de Möll
um pottuffel, nen helen toeten
en zeg tegg'n Herman: "Beste man,
ik weet niet hoe dat zou moeten ..."*

*Herman zeg tegg'n den stadsen baas:
"Oh, oh, kearl en gin ean ...
wo'j vrogge of late tuffel hebb'n,
vertel mear wat mut 't wean"?*

*De Vries zegt: "Wat is het verschil?
Ik zou het verschil niet weten"
"Noe", zeg Herman, "'t is heel simpel:
Wanneer wilt u ze eten"?*

*"A'j 's middags waarm et mu'j vrogg'n
nemm'n
- en de Vries den kreeg 't in de gaten -
en zeg tegg'n Herman: "Wij eten ze 's
avonds,
dus doe mij maar een zak met late ...."*

Noe nog 'n kot verhaal wa'k zölf heb schreven oawer ne pastoor den zich nen tuinman zochen.

De pastoor zoch zich nen tuinman!

Dit vuurval spölt zich of roondum de leste eeuwwisseling in ne Tweantse R.K.-parochie. Woar dat juist is wes, dat bin'k glad vergetten.

Het verlet um past(o)ors was der al volop. De drang um geestelijke te wödden was tot kort an't nulpunt daalt. Zodöanig mossen parochies zich behelpen met leken-pastors, Poolse geestlijken of in et beste geval met nen gepensioneerd poater Karmeliet. A'j nen 'echen' pastoor neudig hadden, dan mos ieij bieij wieze van sprekken hoast noar'n oet-zeandburo! Mar vuur dizze parochie har oonzen bisschop toch nog nen deeglijken oalerwetsen pastoor oet zienen

mijter toverd. Lang nich meer bie de jongsten, mar et heilige vuur zat der nog good in! De meeste oaldern in de parochie warn der naar biej met, mar met de meer niejmoodse parochianen botsen et meer dan éénmoal.

Ok stun de pastoor (te) noadruklijk op de vuurgrond en moch zich geern oaweral met bemeuien. Zölfs met'n tuinman, den vuur nen habbekrats zienen hof biej de pastorie spic en span onderheul. Nich dat op't tuingereedschap wörn beknibbeld; nee doar lag het nich an. Gebroek van gereedschap met bekeande namen zo-as Gardena, Wolf en Black & Decker zoargden der vuur dat 'n hof der 'geknipt en gescheurn' biej lag.

Nee, 't gevit van de pastoor, den't aait better wus, maakten dat'n tuinman reukloos de piep an (Sunt) Maarten gaf. Doo mos de pastoor 'n preakstool op met nen oproop vuur nen niejen tuinman. Kloar-blieklijk wonnen der den dag gen tuinleu de mis biej. Zonne veerten daag later stön der dan ok nen adverteansie in de kraant: 'R.K. tuinman gezocht'.

Kort doarnoa hadden der zich twee andeend, dee in't verschot wörn neugt.

De pastoor verlangden nich alleen dat'n tuinman kattelik was, mar ok datte met'n biebel 'n luk kunnig was. Hendrik, 'n eersten den op kwam draavn, mos'n stuk van de heg ofscheren en doarnoa met'n motormeaier et gazon op. Dat gung ammoal good, woarnoa de pastoor em vreug drie biebelvragen te beantwoorden.

De eerste vraag: "Hoo heetten de man en de vrouw, dee God in het paradies hef schapen?" Dat wus Hendrik nog wal: "Adam en Eva"; mar de aandere twee vragen; hoo heetten de twee zöns van Adam en Eva en wat is de naam van de stie woar Jezus is kruusigd, dat wus he nig. Dat warn de zöns Kain en Abel, zo-as de pastoor em an't verstaand brach en stun Jezus zien kruus op Golgotha.

Hendrik wödden verzoch de grösmesien vuuran op't gazon too te zetten en met ne "Ik deank nich da'j 't wördt" kon Hendrik wier goan.

Intusken wödden de pastoor duur de pastoorsmeid noar binnen roopen noar de tillefoon.

Net doo Hendrik 'n motormeaier truw had zet kwam Jan, de aandere kandidaat, 'n hof inlopen. De beide

beunhaazen keanden mekaar: "Zo Hendrik, ok biej de pastoor solliciteerd?" "Joa, Jan, mar ik bin nich annömmen," en deu Jan rap bescheed. Ok oawer de biebelvragen, dee hee kon verwochen, en gaf em de oetkomsten. "Och", zeg Jan, den nóg miender van biebel ofwus, "schrief mij de oetkomsten efkes op'n motor-meaier; hier he'k wal ne viltstif".

Effen later kwam de pastoor wier oet de pastorie en nam Jan, net zo as biej Hendrik, 'examen' of. Et praktische deel gung gesmeerd en de drie vragen oawer'n biebel wus Hendrik, met 'n scheef oog op de grösmesien richt, zoonder te haspeln good te beantwoorden.

"Heel mooi", zea de pastoor, "mear umdat iej ze zo good weet, doo'k der nog ene vraag biej".

"A'j em ok weet, dan kö'j zoaterdag meteen beginnen!"

"Hoo heetten dee twee moordenaars, dee an weerskaanten van Jezus ok an't kruus hungen?"

En doo mos Jan effen good prakkezeren én onderwiel slim lang loeren op 'n motormeaier.

Mear opees wusse 't: "Meneer pastoor, volgens mij hungen doar Black en Decker!"

Lekker fris zea de kearl en stak zien hoalt'n poot in 't water

Deelname en inzenden

Redactie

Teksten kunnen worden ingebracht door inwoners van Borne of elders waarbij de voorkeur uitgaat naar onderwerpen die op een of andere manier verband houden met Borne, op basis van inhoud of een bepaalde verbondenheid met ons dorp. Dit kan eigen werk zijn, maar ook pennenvruchten van familieleden, buren, kennissen, enzovoort. Tekst kan alleen worden geplaatst met toestemming van de originele schrijver.

Stuur uw reactie naar de redactie van Boorn en Boerschop: boornenboerschop@ziggo.nl

Zoonder

Johan Kwast

'k Deank der nog wal ees an wierum en noe wil ik d'r 'n verhaal van maken.

'n Officier van piket heul mij an. Of ik vanmirrag op 't bureelgebouw kan kommen. Ik der hen, meld mij en kan der voort bij goan zitten. "Wat wilt ze toch van mij?" Dan heur ik dat ik oet'ezoch bin um vuur de veeldartillerie oet Assen met te doon an de Ned. Mil. Baanatletiek kampioenschappen. "Miej wal good", mooi nen dag van de ketten of. Zee schriewt mij in vuur de vier kilometer.

Nen zet later berich: "Eers voldoon an de kwalificatie eis". "Vanmirrag um twee uur melden op de atletiekbaan." "t Is mij wat!"

't Is snikheet en de zun brandt der op. En ik möt alleen oawer de baan, lopen tegen de tied.

Ne helfte geet 't good, mear dan slöt de wearnte too. 't Tempo zakt en oeteandelijk kom ik veer sekonden te kot. "Ofewezen, 't feest geet nich duur."

'n Dag of wat der noa: "Gezien de extreem ongunstige omstandigheden bent alsnog geplaatst."

"Dat har ik ok èdach!"

Dan en dan wörd ik in Leiden verwacht.

Ne mooie seentelbaan, rondum in t hooft.

Hoo laat 't spul begeent en hoo laat ik an de buurt bin is nich bekeand.

A'k der bietieds bin zal 't zich wal redden.

Zo geet dat in dee dage.

Dagens vuur 'n groten dag kaan'k 'n vriejvervoertje ophalen en wieders is 't: "Red oe der met."

Vroog loat ik mij wakker maken duur de wacht. De klere anscheten en dan op de centrale kökken an.

Wat etten halen vuur noe en brood um met te nemmen.

Half zes, nog gin meanske te zeen.

Um zes uur keump der een an met 'n slöttel.

Van brood metnemmen is niks bekeand en de oale stoet is op.

'n Niejen anvoer keump pas oawer 'n uur.

Um dee tied mut ik al in 'n trein zitten.

"Dan mear zoonder etten op pad".

Steil vroeg waandel ik al noar "de Leidse Hout".

Ze bint nog gangs allens kloar te maken.

't Tiedschema wördt opèhangen.

"Balen!"; Pas um veer uur is de 5000 meter.

Dat wördt 'n helen dag roondhangen met nen leugen boek, water oet 'n kranen en met 6 ceant in de knip kaan'k ok niks.

't Is dudelijk: "Sukses is is der vandaag nich bij".

't Wödt twaalf en 'n half zwoare roonden.

Noa tien moal roond ma'jt alleen de eerste viefteen verdan.

Oetèteld kom ik as nummer veerteen oawer 'n streep.

De tied lik der nich op.

Slap as ne vaatdook spoor ik tegen 'n oawend wierum op Assen an.

Um iets vuur tien goa'k duur de wacht.

Van de kantine dreait ze net 'n slöttel um; "te laat!" Dat wödt wier wochen tot 'n aanderen dag.

Dan keump 'n niejen vuurraad etten.

'k Val zowat van 'n groat; 'k weet

der good van.

In 'n mirrag, in de kantine, sprek ik dee laste 6 ceant an.

Net genog vuur twee "sprits"

String

Grootmoo's onderboks. buitengewoon
Poetsen ik heel mien brommert met schoon
Mar met nen nie'jmoodsen string
Zo'n door achterlijk ding
Köj alleen nog 't ventieltje met doon.

Wossen Gait (Gerrit Rensink)

Circustraining

Zwier Kremer

“Dat kaan’k oew wal vertellen dat oew dat op dizze meneare nich geet lukken,” zear ik. Too bleef hee stoon en keek mij an asof hee ’t in Köln heurden doondern.

Op ’n oamd, was ik an ’t joggen. Dat doo’k um de twee daagen. Dat mut ik wal, want ik bin nich meer ’n jongsten.

En as iej de 60 joar passeerd bint, mut iej zörge da’j fit bleeuwt. En now was ik op ’n oamd goan joggen. ’t Was nen mooien zommeroamd en de zonne had ’n heeln dag d’r op lös braand.

En zo gung ik duur ’t veeld, langs weides en now leup ik in ’t bos op ’t fietspad. Of en too kwam d’r mij nen aand’ren jogger veurbiej, meestentieds völle jonger en den gung dan ok ’n luk harder as mij.

Ik har d’r al oardig wat kilometers op zitten en was net van plan um efkes ’nen pauze in te lassen vuur wat rek en strekoefeningen, too ik achter mij d’r ene heurden an kommen en den mááken mij toch ’nen herrie. Dat ik bie mijzölm dach: “Den hef de knollen op.” Onwies wat gung den toch te keere. Staampen en angoan, hee hijgden as nen oolden locomotief. Ik dach: “Doar sloet ik mij mooi bie an.”

Ik nam un betken gas terug en joa doar heb iej hum, mear wat was dat now? No zölt wiej’t hebben. Mill’n in ’t bos nen olifaant den gelieke met mij op leup, asof dat de gewoonste zaak van de weerd was. Now mut ik oew eerst iets vertellen. Ik bin un natuurmense en bin dus ok völle in de natuur en doar bekiek ik alle deers dee’k zo in mien leaven teang komme heel good; want dat veen ik naar interessant en van jongs of an proat ik teang de deers. In ’t begin snappen zee nich wat ik meanden as ik wat zear. Meer noa verloop van tied, keeken ze mij an asof ze mij begreepen en noa verloop van tied begonnen ze gewoon teang mij terug te proaten en gung ik ze ok verstaan. Ik was ’nen hènigen dierenfluusteraar ’eworden.

Dus d’r leup ’nen olifant noast mij... en hee leup zo ongeveer met knikkende kniejen. Ik zear: “Zo zo... ’t geet nich meer zo van zölm, is ’t nich?”

Hee schetteren terugge: “ik heb d’r ok al nen heeln ofstaand opzitten.”

“Iej hoeft nich zo hard teang mij te keer te goan, want ik bin nich doof.”

“Zo proat ik aait”, zear hee. Meteen dach ik: “Verduuld hee pröt nog twèents ok, dat betekent dat ut good volk is.”

“Zo... meer woarum loop iej eigenluk zo hard?” Vreug ik um.

“Umdat ik mut ofvallen.

“Dan kaan’k oew wal vertell’n dat oew dat op dizze maneer nich geet lukk’n,” zear ik.

Too bleef hee stoon en keek mij an asof hee ’t in Köln heurden doondern.

“Hoo kön iej dat weten.”

“Dan mut iej völle harder lopen; trouwens Ik heb ok nog nooit met ’emaakt dat nen olifaant an de lien mus doon.” Den mut volgens mij just aait zwoar wean.”

“Dat za’k oew vertell’n. Ik heb sallsiteerd bie’j ’t circus; meer ik bin te zwoar vuur ’t wark da’k doar doon wol.

“En wat mut iej doar dan zoal doon?”

“Mu’j ’luustern.... Ik mus op ’n tunneke goan stoon en dan ’n moal of wat roond dreagen. Meer too’k d’r eene poot opzetten, zakken het ding van niks al in mekaare. Loat stoon as ik d’r veer peute op zol zetten. Zo wied bin ik geels nich kommen.”

“Gezakt,” zear’n directeur. “Iej bint te zwoar.”

“Doar stun ik dan wier met de zovölste mislukte solsitatie. En of ik now zear: “Nemt dan un zwoarder tunneke, hee wol d’r niks van weten“.

“Dat kan ’n broen’n nich trekken,” zear den directeur; “’t is crisis.”

“Da’s dan nich zo mooi”, zear ik “Dat veend ik biezuunders beroerd vuur oew”.

“En now bin’k goan joggen”, vervolgden den olifaant zien verhaal, “meer ’t heulp mij nich völle. Want wat ik ok loope, ik kan d’r nich genug kiloos of kriegen. Ik heb al ’n sonjabakkers- en zeekenhoesdieet ’evolgd, meer ’t heulp allemoal niks. Acht kilo leup ik d’r in ’nen dag of. Meer as ik ’nen. verjoardag met miene kamerö harr, kwam d’r wier 9 kilo bie’j. Ik zit now nog steeds roond de vieuwenzestighoender kilo zonder kleere.”

Ik heurden zien verhaal is an en dach is good noa. Ik harr met um te doan. Nen olifaant mut weark hebben. Loa’w now is eerluk wean. Iedereen wil toch geern wat de doon hebben. Wat he’j d’r an as iej roond de pöste loopt, doar worden iej allenig meer sagrijnig van.

Eerst dach ik an de agrarischen sector. Ploogen, eggen, harken en meaien.

Dan hebt de boer’n gin trekker meer neudig en dan könt se greun en duurzaam boeren. Gin oetloatgassen meer, etc. Mear dat was mear effen, want too den olifaant efkes later achter nen dikken boom ziene behoefte dear en ik zag wat hee doar allemoal fabriceerden, dach ik aan het mest oawerschot en de doarbiej ontstoane problemen. Dus. dat was ut nich.

Meer opeens harr’ik ut. Zo zee’j mear wier; a’j good noadeenkt oawer de problemen, keump d’r aait ’nen oplossing.

Ik zegge: “Zeg Olifaant, of hoo heet iej eigenluk, Ik harr’de behoefte, um hum wat better te leren

kennen. Ik heb is good noa e'dach en dèenk dat ik oew oet de probleemmen kan helpen".

"Ik heete Fannie, umdat ik de jongste van oons gezin bin. En miens ooldsten breur heet Ollie. Meer vertel is op.... wat he'j dan oet'epakkezeerd?"

"No.. dat za-k oew vertellen. Too ik den groten slurf van oew is bekeek, gung ik is noadèenken oawer de massa loch dee'j kottens duur 'n slurf oetbleuzen. Too dach ik, wat is dat now jammer van al dee loch dee oet oene longen de natuur ingeet". Zee'j al de betonnen poalkes hier an't fietspad? A'j doar op kunt stoan, zoonder dat zee de grond in zakt, mij dunkt, dan kön iej wal in 't circus kommen en dat kö'j. Dus weet iej wat of iej doon mut? Iej nemt oewen slurf bie'j de kladden en stekt um in 'n moond en bloast d'r dan meer is lustig op lös, dan kom iej vol löch te zitten; dan wör iej net as 'n ballon zo lech.

En as iej alle löch in oew'n boek hebt zitten, goa'j op zo'n poalke stoan. As iej dan de balaans eveunden hebt en 't poalke nich in 'n grond zakt, heb iej 't vuur mekaar en ku'j zó in 't circus beginnen".

'n Olifaant, sorry, Fannie, wörr onmeundig bliej en stak voort ziene slurf in 'n moond en begun te bloazen. Hee bleus zo onmeundig hard, dat um de oren d'r van gungen zoezen en dee gungen hum hoaks an'n kop stoan; mear dat was arg good, want dat kon um van dienst wean met ut zeuken van 'n richtigen balaans.

Too hee dan eindeluks was oet'ebloazen, gung hee vuurzichtig op zo'n betonnen poalke stoan.

Eerst met de leenker vuurpoot, voorts de rechter achterpoot d'r achteran en wat was ik bliej too ik zag dat ut poalke nich in de grond zakken.

Too Fannie alle veer de peute heel vuurzichtig op 't

poalke har 'ezat en noa eerst wat zwalken, toch effen later zien balaans eveunden har, begon Fannie te lachen dat het schetterde duur 't gaanse bos. Wat was hee bliej. Zo bliej, dat hee zich helemaal leet goan en zich helemaal ging ontspannen en too gebuurde ut.

Hee leet de achterkleppe ok met de ontspanning met goan. En too leet hee nen heel'n groot'n scheet lös. D'r was gin hoal'n mear an, zodat hee kats leug leup en doarduur zwoarder wörden, met as gevolg, dat 't poalke bienoa helemaal in de grond zakk'n.

En a'j now is un keer in 't bos fietst en iej zeet 'n poalke dat mear un klèen betke boaven de grond oetstek, dan wet iej dat doar den olifaant op estoan

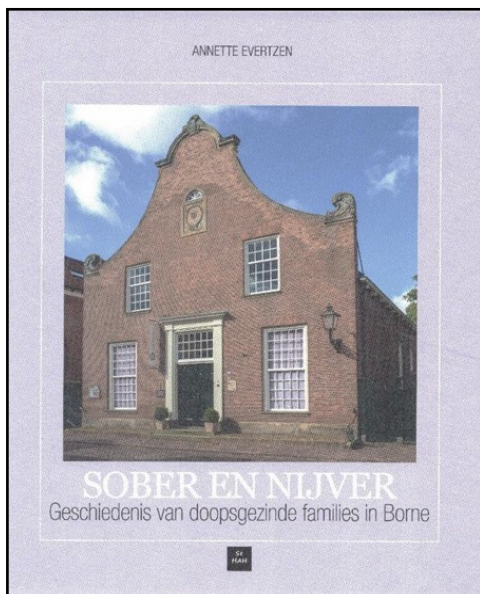
(TE KOT) OP DE MAN SPÖLN ?

**NEN WETHOALDER OET BOORN, MET WAT GEHEUGENVERLIES,
BRACH DE LEU OET OAZEL AANDERMOAL KATS VAN DE WIES.
DUUR 'N VERBLIEF VAN ASIELZEUKERS OPNIEJ TE VERLENGEN,
DACH-E DE FINANCIËN IN BOORN WIER OP ORDE TE BRENGEN.
'T GUNG NIG DUUR EN HEF NOE OK LAST VAN PRESTIGEVERLIES!**

Boekennieuws

Jan Deckwitz

Titel : **SOBER EN NIJVER: geschiedenis van doopsgezinde families in Borne**
Auteur : Annette Evertzen
ISBN : 97890831955 0 6 **NUR:** 603
Uitvoering : Hardcover
Uitgever : Stichting Historisch Archief Hengelo

Na de interventie van Luther in 1517 resteerden in de loop van 16^e eeuw in Borne drie religieuze groeperingen: de calvinistische, de katholieke en de doopsgezinde. De laatste groep was weliswaar klein in aantal, maar ook een die geheel haar eigen weg volgde. Ondanks bekendheid met deze religieuze groepering werd de auteur pas in "den vreemde" geconfronteerd met het cultuureigene van deze groep. Nieuwsgierigheid deed haar besluiten nader onderzoek te doen, in het bijzonder naar enkelen uit deze groep, wier familienamen in Borne al lang rondgaan: Hulshoff, Ten Cate en Bussemaker. Namen die hier ook nu nog steeds niet vreemd klinken.

Het boek begint met een korte schets uit de geschiedenis van de doopsgezinden. Hierbij worden de drie families en nog enkele andere personen aangehaald, die in het verdere verloop van het boek nader aan de orde komen. Het gaat hierbij over handelaren in textiel en garens. Hoe verhoudt hun arbeid zich in het dagelijks leven met de "gedragsregels" vanuit de religie? Dit wordt nader uitgewerkt aan de hand van een genealogisch overzicht, aangevuld met geschiedkundige anekdotes. Brieven, dagboeken, boeken en financiële verantwoording worden hierbij aangehaald. Vanuit hun arbeid weten de families zich te ontwikkelen en een zekere rijkdom te verwerven. In een bepaalde periode van de 17^e eeuw is Borne zelfs de rijkste gemeente van Overijssel. Dit wordt bereikt vanuit hun doopsgezinde achtergrond; sober leven en nijver werken zijn hierbij uitgangspunten. Hieraan wordt mede vorm gegeven door de woning met inrichting, de ijver in het werk en omgang met dorpsgenoten. Verdiend vermogen wordt vooral belegd in stenen, en aankoop van woningen en boerderijen. Ook voor de doopsgezinde gemeente zet men zich in: de handelaren of fabrikteurs treden hier op als voorganger, predikant of leraar. De werknemers zijn zelfstandige spinners voor de garens, en wevers voor de vervaardiging van linnen. Voor de handel in het linnen en garens wordt het regionale handelsgebied uitgebreid naar een landelijke. Hierbij komen ze in contact met Johanna Tak-Racer, die in Amsterdam een manufacturen- en groothandelsbedrijf heeft, met contacten bij de VOC. Johanna is geen onbekende in Borne, als kind heeft ze hier een aantal jaren doorgebracht. Via Johanna

wordt handelswaar van het buitenland uit- en ingevoerd. De Bornse doopsgezinde ondernemers maken goed gebruik van deze mogelijkheid. Ook anderen in Borne profiteren van dit handelscontact. Een bekende, weliswaar katholiek, is Lubbertus Drekkers, die handelswaar ontvangt en levert, maar het niet volhoudt. Met een grote schuld moet hij zijn handel stoppen.

Aan het einde van de 17^e eeuw vindt er een kentering plaats. Door concurrentie wordt de spoeling dun. Door productverbreding met grutterij, cichoreibranden, en soms een verfijning van de soortontwikkeling in de linnens, weet men het vol te houden. Maar ook ontbreekt het aan opvolgers voor de handelshuizen. Vanuit de doopsgezinde standpunten wordt veel in eigen hand gehouden en zijn de verbindingslijnen kort. Bij het aangaan van verbindingen blijft men de eigen kring trouw. Opvolging en het aangaan van huwelijken gebeurt dan ook vaak in eigen kring, die echter klein is. Dit werpt een schaduw op de familiale ontwikkeling.

Het boek sluit af met enkele bijlagen waarin extra aandacht wordt gegeven aan de ontwikkeling van de doopsgezinde gemeente, aan de dominees, woningen en graven van de families, Een uitgebreide notenlijst en literatuurverwijzing completeren het boek.

De uitvoering van het boek is mooi, zorgvuldig en overzichtelijk met een goede lay-out, aangevuld met veel tekeningen en foto's. Het leest over het algemeen gemakkelijk. Door de genuanceerde uitwerking en niet altijd goed te volgen chronologie, wordt de leesbaarheid enigszins verminderd.

Nog leverbare uitgaven

Prijslijst boeken december 2021

Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne jaargang 2018	€ 4,00
Boorn & Boerschop	Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne oudere jaargangen	€ 2,50
Rond Horst en Hof te Borghende		€ 5,00
Borne, historie en volksverhalen	Jubileumuitgave 1987	€ 4,00
Grepn uit de historie van Borne Deel 2	Met zaakregister 1987. Ria van Harten-Fransen	€ 4,00
Landweren, Borgen en Postwegen	Ria van Harten-Fransen 1990	€ 4,00
Grenstwisten rond de Gemeente Borne	Ria van Harten-Fransen 1991	€ 4,00
Veertig jaar later	Jubileumuitgave 1987-2002	€ 4,00
Kadastrale Atlas 1832 Borne/Weerselo	Met kaartenmap 2005 H.C.O. Zwolle	€ 5,00
De Hof te Borne	800 jaar geschiedenis van Borne 2006 H. Woolderik	€ 5,00
Van Nazareth tot Nazareth	Religieus erfgoed in Borne 2009 Jaap Grootenboer	€ 5,00
Van Borghende tot Borne	Een overzicht van de Bornse geschiedenis 2009 Martin Thiehatten	€ 5,00
Borne bij de tijd	27 verhalen over het verleden van Borne 2012 Hans Gloerich	€ 5,00
De Melbuul'n van Nazareth	Bijnamen in en om Borne 2012 Leo Leurink	€ 5,00
Borne uit die tijd gekenschetst	Potloodtekeningen van oud Borne en oud Boornsen 2014 Hans Leuwerink	€ 10,00
Kiek toch 's	Beeldkroniek over de Gemeente 1988 G.P. ter Braak en H. Noordhuis	gratis
Gerard Potcamp	Een Twentse priester apostolisch vicaris tegen wil en dank 2011 Hans Gloerich	€ 5,00

Hassink.

VERPAKKINGSDRUKWERK / PASSIE VOOR ZICHTBAARHEID

de **wonen**
boer

 since 1961
in het hart
van twente
meubelen
vloeren
raambekleding
www.deboerwonen.nl

PLUS

Huls van den Nieuwboer

MARS
Architectuur

Mars Architectuur
Korte Wensinksweg 1
7622 LB Borne

Tel. 074 266 17 92
Fax 074 266 53 07

E-mail : info@marsarchitectuur.nl
Web-site: www.marsarchitectuur.nl

A r c h i t e c t u u r t o t i n d e t a i l

Nollen

Bakkerij Nollen
Aanslagsweg 16 te Borne
www.bakkerijnollen.nl

AL MEER DAN 160 JAAR
EEN BEGRIP IN TWENTE

EST. 1858
MORSELT
— MODE —

BORNE: GROTESTRAAT 199-205
OLDENZAAL: BISSCHOPSTRAAT 5-7
WWW.MORSELTMODE.NL

Een buurtzame
bank is een
vertrouwd gezicht
in de buurt.
Al 100 jaar.

B

Baartman Assurantiën

Grotestraat 87

7622 GC Borne

T 074 - 266 21 27

E info@baartmanassurantien.nl

I www.baartmanassurantien.nl

RegioBank De buurtzame bank.
Zelfstandig Adviseur

De Barrique

De Dorismolen 1-6, 7623 HS Borne

T: 074 - 267 19 61 • www.debarrique.nl